

p a p e r s

Fer les paus avui. Una mirada

Anna Sánchez Andreo

El llegat de Gandhi, una eina útil per transformar el món.

Artur Domingo

Cap a on camina Egipte?

Maria Fanlo

Amb el pacifisme a les venes.

Entrevista a Pepe Beunza,

per Josep Ramon Giménez

Dues visions sobre els processos de pau a la RD del Congo

Rita Huybens i Prosper Hamuli

Treballant per la pau:

L'escola com a generadora d'actituds de convivència i de pau.

Ester Garcia

La Roda de la Pau de Sabadell, 10 anys, tots els dijous sense interrupció

Construint una cultura

(cinematogràfica) per la pau

Muriel Giménez

- 2 Des de la junta...
Rita Huybens
- 3 Fer les paus avui. Una mirada.
Anna Sánchez Andreo
- 6 El llegat de Gandhi, una eina útil per transformar el món.
Artur Domingo
- 10 Retalls de premsa
- 11 Cap a on camina Egipte?
Maria Fanlo
- 14 Amb el pacifisme a les venes:
Entrevista a Pepe Beunza
per Josep Ramon Giménez
- 18 Dues visions sobre els processos de pau a la RD del Congo
Rita Huybens i Prosper Hamuli
- 21 Treballant per la pau: L'escola com a generadora d'actituds de convivència i de pau
per Ester Garcia
- 23 La Roda de la Pau de Sabadell, 10 anys, tots els dijous sense interrupció
- 25 Construint una cultura (cinematogràfica) per la pau
Muriel Giménez
- 27 Activitats de la Lliga

De debò, volem la pau?

“Quan seran les nostres consciències prou sensibles com per impedir la misèria humana en lloc de venjar-la? No hi ha prou amb parlar de pau. Hi has de creure. I has de treballar per aconseguir-la. Eleanor Roosevelt

I voldria il·lustrar les paraules d'Eleanor Roosevelt, amb les de Jean-Marie Muller, filòsof i escriptor francès, en aquest monogràfic sobre la cultura de pau.

Jean Marie Muller afirma: “la pau, és una dinàmica que s'inscriu en el cor de les relacions de l'home amb l'altre home. La pau és l'obertura a l'alteritat. Per això és una prova del ser. Però és a través d'aquesta prova que la persona aconsegueix la seva humanitat. No s'ha de creure, com a una il·lusió, que la no violència ens promet una edat daurada. La història continuarà, però deixarà de ser una tragèdia. El desig de violència no s'eradicarà del cor dels homes, però no es cultivarà”.

L'exigència ètica de la no violència convida cadascú a assumir les seves responsabilitats en els riscos de l'acció. La no violència és actuar, és “el bon actuar”.

En la vida quotidiana, la violència pot ser l'última forma d'expressió que tenen les persones a les quals s'han negat qualsevol participació en la societat. Es una manera de cridar l'atenció, sovint amaga desesperació i patiment i s'espera una resposta. Es l'hora d'escoltar, de dialogar per tal de promoure la cultura de la no violència i obrir el camí cap a la resolució dels conflictes humans, part de la vida col·lectiva.

I acabaré, amb una reflexió de Simone Weil:

“Des de la més tendra infància i fins a la mort, en el fons del cor de tot ésser humà hi ha quelcom que, malgrat l'experiència de tots els crims comesos, patits i presenciats, espera sense defallença que se li faci el bé i no el mal. Això, en primer lloc, és el que és sagrat en qualsevol persona”.

Rita Huybens
Presidenta

Revista Papers

Edita	Lliga dels Drets dels Pobles
Data d'edició	abril 2013
Dipòsit Legal	B-23019-2007
Consell de redacció	Begoña Basterretxea, Josep Ramon Giménez, Rita Huybens i Ester Garcia.
Revista quadrimestral disseny on-line	Verónica Bustos

LLIGA DELS DRETS DELS POBLES

Adreça	Sant Isidre, 140 (Ca l'Estruch) 08208 SABADELL
Telèfon	93 723 71 02
Fax	93 168 58 71
Web	www.dretsdels pobles.org
Adreça electrònica	info@dretsdels pobles.org
Horari d'atenció al públic	De dilluns a divendres de 9 a 1 i de 5 a 8.

Disposem d'una biblioteca especialitzada en drets humans, desenvolupament, cultura de pau, política, món àrab i musulmà.
La Lliga dels Drets dels Pobles no comparteix necessàriament l'opinió dels autors dels articles publicats en la revista.
La Lliga dels Drets dels Pobles agrairà la reproducció i divulgació dels continguts d'aquesta revista sempre i quan se citi la font.

Fer les paus avui. Una mirada

Anna Sánchez Andreo

membre de la Univ. Intern. de la Pau i del Centre per a la Pau JM Delàs

Tot i que sabem que som capaces d'actuar de manera no violenta i construir relacions pacífiques, les nostres vides continuen travessades per la violència. L'objectiu d'aquest article és oferir una mirada que, d'una banda, expliqui algunes de les causes de la violència avui i, de l'altra, ofereixi vies per a la construcció de la pau.

QÜESTIONS PRELIMINARS O DES D'ON ESCRIC

Escriv aquestes línies des d'un posicionament feminista i no violent. Ho faig sense que això suposi adoptar un punt de vista tancat, sinó sent conscient de que tot posicionament és transitori i variable. I ho subratllo aquí perquè sóc conscient que el meu punt de partida determina la "meva" anàlisi.

Hem declarat propera a una visió feminista constructivista i crítica amb el patriarcat, però també amb el capitalisme i, en general, als mitjans a

través dels quals opera el poder en forma de dominació. És una aposta a favor del respecte dels drets humans i d'una concepció i una pràctica del poder com a capacitat o competència.

Escriv també des d'un posicionament no violent marca la voluntat d'actuar de manera que els nostres actes no vulnerin la llibertat i les necessitats vitals de les persones, animals o de la natura. És una postura que aposta per l'escolta, l'empatia o el diàleg a l'hora de resoldre els conflictes i que necessàriament passa per la construcció creativa d'alternatives a la violència.

A més, és un posicionament que vol ser conscient del dolor i la ràbia de moltes persones que han estat víctimes d'abusos i de violència. Persones que sovint manifesten la necessitat de trencar amb allò que ho ha fet possible i que, eventualment, poden utilitzar la violència com a últim recurs en una situació d'indefensió o d'invisibilitat.

La violència és una realitat, la pau, també

L'any 1989, després d'una reunió de científics d'arreu del món celebrada a Sevilla l'any 1986, l'UNESCO va fer pública una declaració en la s'afirma que la violència no és quelcom innat a l'ésser humà. Les nostres actituds violentes no són fruit d'una determinació genètica, sinó que són el resultat de processos de socialització.

Des d'aquest punt de vista es distingeix entre la violència, que es defineix com l'ús de la força contra una persona, animal o natura i que atemptat contra alguna de les seves necessitats bàsiques, de l'agressivitat, que seria quelcom innat a tot ésser humà i que estaria lligat al nostre instint de supervivència i autoafirmació.

Ara bé, afirmar que no som violents per naturalesa no resol el problema; la violència existeix i és un fet que totes coneixem. Les persones som capaces d'exercir violència tant en el sí de les relacions humanes, com

en les relacions que establim amb altres animals o amb la natura que ens acull. Tal i com apunta Vicent Martínez Guzmán, les persones tenim la capacitat de marginar-nos, d'excloure'ns o d'entrar en guerra.

No obstant, si bé la violència forma part de la realitat, també és real que les persones tenim capacitats per a resoldre els conflictes mitjançant el diàleg i l'empatia, ser solidàries o crear institucions que promoguin la justícia. Si és realista afirmar que els éssers humans podem actuar de manera violenta, també ho és afirmar que podem fer les paus.

En paraules del propi Vicent Martínez Guzmán:

“las relaciones humanas las podemos configurar o conformar de muchas formas diferentes y siempre podemos pedir cuentas por cómo las “performamos”, [así pues] admitimos que los seres humanos nos marginamos, nos excluimos y hacemos la guerra (...) Esa no es toda la realidad que es más compleja. También es real que los seres humanos somos capaces de “performar” o configurar nuestras relaciones personales potenciando el cariño, el cuidado y la ternura, afrontando por medios pacíficos los conflictos humanos, transformando la posibilidad de la exclusión, la miseria, crear instituciones pacíficas y hacer políticas para la paz.”

Com també afirma l'autor, les persones, dotades de cultura, tenim capacitats per a demanar-nos i donar-nos raons i de comprendre les nostres accions, d'allò que ens fem les unes a les altres i allò que li fem a la natura en la nostra relació amb aquesta. És a dir, podem demanar-nos raons de les nostres relacions violentes, de per què hem actuat amb violència i no d'una altra manera, donat que sabem que podem comportar-nos violentament, però que també podem fer-ho de manera pacífica.

Dit això, s'obren, doncs, dues qüestions: la primera, què entenem exactament per pau? I la segona: per què la violència continua travessant les nostres vides?

QUÈ ENTENEM PER PAU?

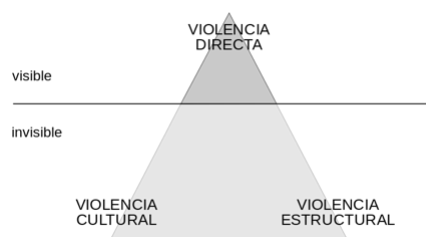
Com ja apuntàvem més amunt, pau i violència estan íntimament lligades.

Aquesta perspectiva va ser introduïda per Johan Galtung en la seva definició de “pau positiva”².

La pau per a Galtung és alguna cosa més que l'absència de guerra. Aquesta darrera és la definició pròpia de la pax romana, que l'autor qualifica de pau negativa. A l'Imperi Romà, la pau tenia el sentit d'ordre intern basat en l'imperatiu de la llei. Era una pau relativa a les persones que dins l'imperi tenien l'estatus de ciutadans. En canvi, en relació als bàrbars o estrangers s'aplicava la famosa dita: si vis pacem para bellum (si vols pau, prepara la guerra). Aquesta màxima romana, serà la precursora de l'anomenada guerra justa, la guerra lliurada contra als estrangers - també aplicada en els casos de rebelions internes- sovint amb la voluntat d'universalitzar l'ordre o llei pròpia.

En front d'aquesta perspectiva, la pau positiva de Galtung suposa l'absència de tot tipus de violència, a saber: directa, estructural i cultural. La violència directa és la més visible i està formada per la violència física, psicològica o verbal. La violència estructural, menys visible, està formada per tot el conjunt d'estructures físiques o organitzatives que impedeixen la satisfacció de les necessitats bàsiques de totes les persones. I, finalment, la violència cultural està formada pel conjunt d'actituds, valors o costums que creen un marc ideològic legitimador tant de la violència estructural com de la violència directa.

Si bé, aquesta definició encara suposa una aproximació negativa al concepte de pau, posa les bases per al desenvolupament d'una tasca positiva favor de la pau i que passa pel treball a favor de la justícia social -entesa com la satisfacció de les necessitats bàsiques de totes les persones- i per la deconstrucció dels discursos que legitimen la violència.

Triangle de les Violències de J. Galtung

LA VIOLÈNCIA TRAVESSA LES NOSTRES VIDES

A continuació miraré de donar veure algunes de les causes culturals i estructurals que, al meu entendre, expliquen, en part, el grau de violència del què som testimonis avui.

La violència com una fatalitat natural i històrica (violència cultural)

Des del punt de vista de la violència cultural, aquells discursos que afirmen que la violència és una fatalitat natural i/o històrica insuperable són, en ells mateixos, discursos violents.

D'una banda, i tot i que no està clar que allò “natural” sigui més fàcil de modificar que allò “cultural” o, inclús, que la divisió entre natural o cultural no sigui una frontera clara, sovint s'usa l'adjectiu natural per qualificar alguna cosa de determinant i no modificable. Argumentar que la violència és una característica natural dels éssers humans ens pot portar a l'immobilisme, a no fer res per a evitar-la.

D'altra banda, és rellevant notar que sovint se'ns explica la història apuntant els episodis violents que s'han donat entre persones, comunitats o estats, mentre són menys comuns o invisibles aquelles històries que estudien o donen a conèixer relacions pacífiques entre persones, comunitats o estats. D'aquí, la típica frase que afirma que “sempre hi ha hagut guerres i sempre les hi haurà”. Cal visibilitzar, doncs, les experiències i saber locals de construcció de pau per a fer-la possible també en els nostres imaginaris³.

El tontine és una mena de cooperativa de crèdit informal i sense interessos que utilitzen alguns grups de dones africanes.

LA VIOLÈNCIA INSTITUCIONALITZADA (VIOLÈNCIA ESTRUCTURAL)

Si parlem de violència estructural avui, hem de parlar necessàriament de capitalisme. Vivim immerses en un sistema que està generant l'empobriment de gran part de la població mundial, així com la destrucció del medi en el qual habitem. Mil milions de persones viuen en l'extrema pobresa, cada dia 80.000 persones moren a causa de la fam i uns 4 milions moren cada d'any a causa del VIH. Davant d'això, les institucions que en principi van ser creades per a garantir el repartiment de la riquesa i el benestar de totes les persones, permeten, avui en dia, l'enriquiment d'uns quants en contra l'empobriment de molts.

Institucions com el Fons Monetari Internacional, el Banc Mundial -amb els plans d'ajust i mecanismes de deute que genera-, la Unió Europea, o els Estats que la disposen de mecanismes a través dels quals es fa efectiu el capitalisme. Un sistema que posa en primer lloc les relacions productives encaminades cap al benefici i el creixement econòmic, per sobre de les necessitats de les persones. Amb l'objectiu de la maximització del benefici econòmic, s'explota la mà d'obra i els recursos naturals, i es tendeix a invisibilitzar i a no valorar les relacions reproductives i de sosteniment de la vida de les que, no obstant, n'és completament dependent⁴.

Pel que fa a l'aspecte polític, totes aquestes institucions es basen en una democràcia representativa amb pocs espais per a la participació directa dels i les ciutadanes, i, en general, de les persones a les quals afecten les seves decisions. Les institucions d'àmbit internacional com el Banc Mundial, les Nacions Unides o l'Organització Mundial del Comerç (OMC) són dominades pels estats occidentals o països enriquits, mentre que la major part dels estats dels països empobrits hi tenen poca o cap representació⁵. Els estats, al seu torn, funcionen en base a democràcies representatives basades en sistemes partitocràtics que limiten la participació en la presa de decisions d'interès públic de les persones que hi habiten.

Percentatge de vot al BM	
País	Percentatge
Estats Units	15,56%
Japó	9,17%
Alemanya	4,58%
França	4,10%
Regne Unit	4,10%
Xina	3,28%
Canadà	2,94%
Índia	2,82%
Itàlia	2,50%
Rússia	2,50%
A. Saudita	2,50%
Brasil	1,87%
Espanya	1,77%
Altres	42,31%

Dades del 2012, extretes del Banc Mundial: Subscriptions and voting powers of member countries

El capitalisme i els actuals sistemes i estructures de presa de decisions d'interès públics es mostren avui en dia incapaços de garantir les necessitats humanes bàsiques. Tant aquelles materials -salut, educació, accés a l'alimentació o a la vivenda, etc.-, com les immaterials -reconeixement, identitat-

CONCLUSIONS

Per tot el que he anat exposant, la construcció de la pau passa, al meu entendre, per repensar i construir, des de baix i de manera cooperativa, un nou sistema econòmic, així com nous discursos i estructures polítiques amb la voluntat de fer front a les necessitats bàsiques de totes les persones. Cal treballar per a la reconstrucció de relacions no basades en la dominació, l'exclusió o l'explotació, però també

cal lidiar, ara i aquí, amb el dolor i la ràbia acumulada durant anys per moltes persones i amb el dany causat a l'entorn.

Aquesta tasca passa per generar espais i destinar prou temps a crear relacions basades en la cooperació, la solidaritat i en una concepció de la seguretat que impliqui el benestar de totes les persones. Més enllà del necessari treball productiu, cal destinar espais i temps a la nostra reconstrucció com a subjectes lliures i polítics, i a les tasques reproductives i de manteniment de la vida.

Les noves tecnologies i els sabers locals, les experiències de comunitats sovint invisibilitzades per la història oficial, ens serviran per a construir la pau des de les nostres comunitats. La pau, com la violència, no és una realitat absoluta, cal, però que reconstruïm les nostres potencialitats per a viure de manera plena.

[1] V. Martínez Guzman: Podemos hacer las paces. Ed. Desclee de Brouwer, col. Ética Aplicada, Bilbao, 2005.

[2] Galtung, J.: Paz por medios pacíficos. Paz y conflicto, desarrollo y civilización. Ed. Bakeaz-Gernika Gogoratuz, Gernika, 2003.

[3] Sobre aquest punt és interessant la lectura de: Boaventura de Sousa Santos: Descolonitzar el saber, reinventar el poder. Ed. Trilce, Uruguai, 2010.

[4] Per a més informació sobre el tema, és interessant la lectura d'ecofeministes com Yayo Herrero (antropòloga, educadora social i coordinadora d'Ecologistas en Acción), i les propostes per a una economia feminista d'autores com Cristina Carrasco (professora al Departament de Teoria Econòmica de la Universitat de Barcelona).

[5] En institucions com el Banc Mundial o l'OMC, el percentatge de vot dels països que hi són representats depèn de la quantitat de diners que hi deïdiquen. Pel que fa a les Nacions Unides, el Consell de Seguretat -l'òrgan amb capacitat de declarar la legitimitat de l'ús de la violència- està compost pels països triomfadors de la II Guerra Mundial. Tots ells amb dret a veto.

El llegat de Gandhi, una eina útil per transformar el món

Artur Domingo i Barnils
professor d'Història, especialista en Gandhi

Vivim immersos en una crisi profunda, global i de caràcter universal que afecta també el nostre món occidental, que semblava per a alguns haver escapat de les contradiccions i conflictes que estarien reservats als països pobres o anomenats, de manera més paternalista, “en vies de desenvolupament”.

És una crisi econòmica, ecològica, política, social i ètica en el sentit més ampli. Hi ha conflictes oberts o latents en gran nombre de països i àrees del planeta: increment de la pobresa i de la separació entre rics i pobres, problemes ecològics, conflictes interculturals i interreligiosos, pugnes pel domini d'àrees estratègiques i geopolítiques. Quasi cap part del món se n'escapa. Es tradueix en el sorgiment i manteniment de nombrosos enfrontaments: guerres, protestes, disconformitat amb les formes polítiques tradicionals i de domini... I no s'albiren gaire alternatives clares a l'estat de coses actual. Han caigut en descrèdit velles creences, el propi concepte de la política, la idea de lideratge...

En aquest context, recuperar la figura de Gandhi i el seu llegat em sembla una oportunitat per repensar alternatives que ofereixin un bri d'esperança en que es pot avançar cap a societats més justes, responsables, lliures i menys violentes. No es tracta d'adoptar la seva figura com un nou fetitxe, profeta o dogma; sinó de coneixè-lo, mirar d'entendre el seu llegat i fer-lo dialogar amb altres propostes emancipadores que s'han produït al llarg de la història. De passada seria un bon antídote per contrarrestar l'etnocentrisme i el xauvinisme del món occidental que creu que només es pot pensar i elaborar projectes polítics “seriosos” des del paradigma de la “ciència política” d'Occident.

Sovint es veu Mahatma Gandhi com una personalitat exòtica, mística,

només comprensible en el context específic de l'Índia dels segles XIX i primera meitat del XX. Es cau en el clixé neocolonial tan ben expressat per Winston Churchill (gran defensor de l'Imperi) quan el titllava de “faquir semi nu”. Se'l veu com una mena de “santó”, amb algunes excèntricitats incomprensibles, que predicava la no violència i que per una sèrie de circumstàncies històriques es va trobar al capdavant del moviment d'independència de l'Índia. Però com diu la historiadora Judith Brown, Gandhi no era un “sant de guix”, fou un ésser humà dotat

d'algunes característiques excepcionals (amb les seves contradiccions) que va saber formular moltes de les grans preguntes que preocupen a tot ésser humà que malda per la justícia i per construir un món millor; encara que algunes de les seves respostes siguin discutibles.

Qui era Gandhi?

Comprendre Gandhi significa apropar-se al seu context cultural, polític i social: l'Índia britànica del darrer terç del segle XIX i primera meitat del XX; una Índia ancestral, plena d'història; però també incorporada pel seu caràcter de colònia preferent de l'imperi britànic al món modern dels segles esmentats. Però Gandhi ultrapassa el seu univers específic i esdevé un exemple viu, personal i paradigmàtic del diàleg amb el món occidental i amb diversos dels corrents culturals i polítics que se'n deriven.

Mohandas Gandhi va néixer un dos d'octubre de 1869 a Porbandar, un poble banyat per l'oceà Índic, a la península del Gujarat. Era el fill petit d'una família que en termes oc-

cidental anomenaríem de classe mitjana. El seu pare ocupà diversos càrrecs polítics al Gujarat i era un home influent. Però la societat índia estava molt marcada per la pertinença a la casta. L'estructura social de l'hinduisme es dividia en quatre castes subdividides en milers de subcastes. Les quatre bàsiques eren, per ordre de consideració:

Els Brahmans (la casta sacerdotal)

Els Shatryas (la casta guerrera)

Els Vaysia (comerciants, professions liberals...)

Els Sudras (treballadors manuals, la casta més baixa en el sistema hindú)

Per sota de totes elles hi havia els intocables o dalits, considerats "impurs" sense casta, que no es podien barrejar amb les altres, estaven condemnats a les feines pitjors i vivien en barris depauperats, separats dels hindús de casta.

La família de Gandhi pertanyia a la casta dels Vaysia, subcasta dels Bania. La seva mare era una devota jainista que influí en molts aspectes sobre Mohandas. Alguns preceptes bàsics del jainisme acompanyaren Gandhi al llarg de la seva vida i en el procés d'elaboració de la seva filosofia política, com el concepte de Ahimsa (abstenir-se de fer mal) Satya (Veritat); així com la desafecció per les possessions materials i el concepte de Brahmacharya (o autodomini, que Gandhi aplicà anys més tard també a l'autocontrol de la seva sexualitat). També el dejuni formava part de la pràctica habitual dels jainistes i Gandhi el contemplà sovint en la seva pròpia mare. Com tants nois i noies indis de l'època, Gandhi fou casat als 13 anys amb Kasturbai, amb qui conviscava fins la mort d'ella el 1942.

Als 19 anys Gandhi anà a Londres a estudiar Dret, on hi passà tres anys i obtingué el títol d'advocat. Aquesta experiència li comportà un contacte de primera mà amb la cultura i la societat britànica i la civilització europea. Però Gandhi aprofità també per contactar amb cercles vegetarians, cristians amb inquietuds socials, membres de la societat teosòfica... També hi llegí el Nou Testament i, per primera vegada, el Bhagavad

Gita, llibre que l'influí de manera important.

Quan retornà a l'Índia, convertit en advocat, tingué alguna mala experiència en l'exercici de la seva

1931. Al Lanchashire, Gran Bretanya. Amb treballadores del tèxtil.

nova professió i l'atzar el portà a Sudàfrica a resoldre un plet d'un comerciant gujarati musulmà establert al Natal. Però allà experimentà la discriminació que vivien els milers d'indis que hi treballaven i aquesta experiència marcà definitivament la seva vida. Gandhi decidí quedar-s'hi per organitzar la lluita dels indis contra aquesta discriminació. El que semblava que seria un període de temps no gaire llarg es convertí en una estada de 21 anys. Aquesta experiència fou decisiva, doncs a Sudàfrica elaborà i experimentà les

instaurant des de bon començament com a mètode la Veritat i la no violència. La lluita s'anà radicalitzant i el 1906 sorgiren els conceptes bàsics del mètode gandhià: la Satyagraha (aferrar-se a la veritat, a la causa justa), l'Ahimsa (no violència) i la desobediència civil de masses. El 1903-04 fundà l'organ de premsa Indian Opinion. S'organitzaren marxades, vagues, cremes de certificats, actes de desobediència radical, però sempre no violenta...

Paral·lelament a la lluita, Gandhi experimentà canvis fonamentals en la seva vida. Va tancar el seu bufet d'advocat i la casa a Johannesburg que li permetien una vida còmoda i anà a viure a Phoenix en un Ashram (comunitat), on practicaven una vida austera i comunitària. En aquest període llegí, entre d'altres, a Ruskin, Tolstoi (amb qui mantingué una breu correspondència, truncada per la mort de l'escriptor) i Thoreau, dels qui rebé gran influència. Molts dels conceptes de la filosofia política de Gandhi, neixen d'aquest diàleg entre la tradició índia i l'occidental més crítica.

Durant el 1913-1914 tingué lloc la darrera campanya massiva contra una nova llei d'immigració d'asiàtics, que acabà amb una victòria per als indis de Sudàfrica. Gandhi s'havia convertit en un líder reconegut i conegut ja a l'Índia. Era l'hora del seu retorn.

Missió de pau a Noakhali, 1946.

Marxa de la sal. 1930

A l'Índia

El retorn definitiu a l'Índia, el 1915, significà la seva etapa de plenitud política i personal. L'Índia es trobava immersa en la lluita per l'autonomia (Swaraj) i un millor tracte dins l'Imperi. Aquesta lluita era dirigida pel partit del Congrés, un partit de notables fundat el 1885 sota l'aquiescència britànica. El partit havia anat evolucionant en les seves demandes i autonomia però, en aquest període, estava dividit en dues tendències bàsiques representades per Lokamanya Tilak i Gopal K. Gokhale. La seva arribada fou rebuda amb gran expectativa, però Gandhi revolucionà el partit. Criticà el seu distanciament de les masses índies i la necessitat d'apropar-s'hi assumint les seves necessitats bàsiques. Afirmava que no li interessava la independència de l'Índia si només es tractava de canviar uns polítics britànics per uns altres d'indis que fessin el mateix, vivint distanciats dels milions de pobres. D'aquesta manera Gandhi revolucionà el partit i el transformà, facilitant la convivència entre les diverses tendències, connectant-lo amb l'"Índia real" i convertint-lo en una organització de masses. I comptà amb la col·laboració de molts dels seus quadres, entre els quals destacà Jahawarlal Nehru.

Gandhi dirigí moltes campanyes de desobediència civil per tot l'Índia, entre les quals destacaren l'Hartal

i Satyagraha de 1919-1922, la marxa de la sal de 1930 o la campanya final de 1942 sota el lema "Quit India", demanant als britànics la plena llibertat i independència de l'Índia; evolucionant així, com tants altres, des d'un plantejament més autonomista fins a reclamar la independència total (Purna Swaraj), decebut per la política i el tracte que rebien dels britànics. Però la seva lluita estigué sempre impregnada d'un fort contingut social en favor dels pagesos i treballadors, els intocables, les dones... i amb nombroses propostes constructives.

Les principals preocupacions del seu

combat per una Índia lliure foren la situació dels sectors més desamparats, l'abolició de la intocabilitat que considerava una lacra inacceptable de la societat índia, la convivència intercomunitària i el diàleg constructiu entre les diferents religions i cultures existents al subcontinent. En aquest sentit, s'oposà a la separació del Pakistan respecte a la futura Índia independent, doncs creia que podien conviure diverses religions en un mateix país i que la partició seria font de nombroses catàstrofes, com així va ser. Fins al final, posà en risc la seva vida lluitant per aquests objectius, utilitzant també el dejuni com a recurs, fins que fou assassinat per un fonamentalista hindú.

Però Gandhi també creia, i aquesta és al meu entendre una de les seves aportacions més profundes, que per transformar la societat s'ha de transformar també cada individu en un procés paral·lel, dialèctic, no separant una cosa de l'altra. Per això defensava i practicava la lluita constant per la millora personal, sense la qual, al seu entendre, no seria possible construir un món millor.

Actualitat de Gandhi

Des del meu punt de vista, el llegat de Gandhi és de gran actualitat i no ens l'hauríem de deixar perdre, si pretenem construir un món més just i menys violent. N'assenyalaré algunes claus essencials. No disposem de l'espai necessari per desenvolupar-les en aquest article, però pretenen

1931. Al Lancashire. Gran Bretanya. Amb treballadores de la indústria tèxtil.

oferir alguns elements per a la reflexió.

- L'ètica com a principi i transversalitat. L'ètica ha d'impregnar la política, l'economia, la vida individual i en comunitat. Aquest sentit ètic profund, per a Gandhi està vinculat a la recerca de la Veritat (Satyagraha), però no és una veritat dogmàtica i única, sinó una "veritat" que cadascú cerca en el camí de la seva pròpia millora.

- La revolta contra tota injustícia, del tipus que sigui. D'aquí en derivà Gandhi el seu compromís i acció política: la "no cooperació amb el mal", la desobediència civil. Aquesta revolta comporta, especialment, abraçar la causa dels més desamparats i maltractats. El pacifisme gandhià té, doncs, un fort contingut social. Els intocables, els pagesos pobres, els treballadors, les dones, els barris miserables... A més, Gandhi volgué viure entre ells i dur una vida senzilla, com ells. Per això podem parlar d'un "socialisme gandhià".

- La no violència (Ahimsa), com a objectiu i com a mètode. Desenvolupar la idea gandhiana de no violència requeriria, almenys, un extens article; només assenyalarem aquí algunes idees bàsiques. No es tracta d'una no violència passiva o resignada; tot el contrari. Per a ell la no violència és una força, capaç de transformar l'individu, fins i tot l'adversari més hostil. A més té una gran eficàcia política, doncs el desarma, sovint no sap com fer-li front. Aquesta va ser la seva experiència tant a Sudàfrica com a l'Índia britànica. Però es tracta d'una no violència activa i radical, la màxima expressió de la qual fou la desobediència civil, amb mètodes de lluita com vagues, marxes, boicots... i també l'ús del dejuni, en el seu cas. Moralment la considerava superior a l'ús de la violència que, fins i tot quan es pugués considerar justificada, deixa un pòsit de ressentiment i odi. Així ho van entendre Martin Luther King i més tard Nelson Mandela, entre molts altres.

Una altra qüestió seria el debat de si sempre és possible la no violència o hi ha determinades situacions en que és inevitable respondre a la violència amb violència; però això no anul·la,

al meu parer, gran part de les consideracions i la experiència de Gandhi al respecte.

- La no separació entre el canvi social i la transformació individual. Una de les aportacions més originals i importants de Gandhi, per la manera com ho va saber combinar i aplicar a la seva praxis, amb una dimensió de masses. La convicció que per construir una societat més justa, també s'ha d'auto-transformar el propi individu: no es pot dissociar o posposar l'una a l'altra. Això el portà a l'exigència moral dels seus partidaris i a fomentar l'autocrítica, especialment la pròpia. Cercar la coherència en la pròpia vida. Valorar la capacitat d'introspecció. Apostar per l'individu reflexiu (això és, de passada, un gran antídote contra el fanatisme).

- L'austeritat, condició per a Gandhi de l'igualitarisme. Implica tant sensibilitat per la societat com per la natura. Representa una visió ecològica i avança el concepte tan actual de decreixement.

"La regla de oro a aplicarse... es negarse resueltamente a tener lo que millones no tienen. [...]. La primera cosa que hay que hacer es cultivar la actitud mental de no tener posesiones o comodidades que son negadas

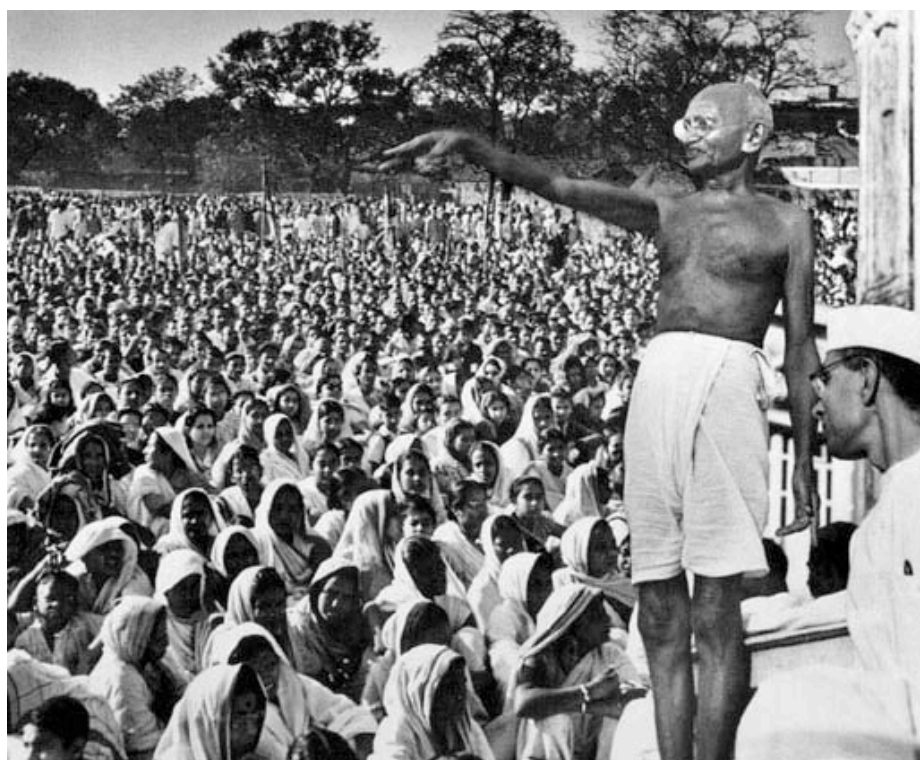
a millones... [Gandhi. Young India, 24 de juny de 1926]

- Gandhi defensava el diàleg constructiu entre cultures i religions. La no imposició d'unes sobre les altres i menys per la força. Totes poden aportar. Però no es tracta d'un relativisme cultural. El diàleg és el camí a la recerca d'un consens moral bàsic.

- Cal destacar la diversitat i la creativitat de les formes de lluita utilitzades per Gandhi, sovint vinculades a un "programa constructiu" que anticipava aspectes del tipus de societat que aspirava a construir, cercant la coherència entre la finalitat i els mitjans emprats.

Prendre's seriosament aquest llegat, evidentment en diàleg amb altres tradicions i aportacions, podria derivar en una transformació de la manera d'entendre la política tan necessària i reclamada en aquests temps d'indignació. Podria assenyalar un dels camins per on plantejar una alternativa a l'indesitjable estat de coses del nostre món.

L'Artur Domingo és autor d'un capítol sobre Gandhi en el llibre *Filosofia de la Paz*, d'Editorial Icària, 2010. El capítol es diu: *El pacifismo de Gandhi, revolución social y transformación individual*.

Violencia de guante blanco en Grecia

Mientras en las calles arden contenedores, en el Parlamento arden conquistas democráticas.

Hoy día, mientras que en las calles de Grecia arden contenedores y en el Parlamento arden conquistas democráticas, lo políticamente correcto es condenar la violencia.

Puede que la violencia sea siempre violencia, pero los motivos de su utilización no son siempre éticamente iguales. No es la misma la violencia que se utiliza para abusar y agredir que la que se utiliza para defenderse de la agresión y del abuso. No es la misma la violencia nacida del racismo y de la discriminación que la que nace de la lucha contra ambos. No es la misma la violencia que se ejerce para imponer los intereses propios que la que se utiliza para defender el interés común. No es la misma la violencia que condena a la necesidad extrema que la que lucha desesperadamente por salir de ella.

Pero de todas las violencias, la peor es la de guante blanco: la ejercida desde el poder en favor de intereses particulares y al amparo de una falaz legitimidad democrática. En Grecia, esa violencia es la de gobiernos que, lejos de garantizar el derecho a la manifestación pacífica, gasean sistemáticamente a quienes tratan de ejercerlo para no sentirse cómplices de la injusticia; la de “representantes” de oídos sordos que no se atreven a asomarse siquiera a la ventana de su Parlamento para ver que, desde hace ya tiempo, gobiernan de espaldas a una ciudadanía cada vez más desesperada; la violencia de estar mintiendo reiteradamente a esa ciudadanía y de escamotearse un referéndum para pronunciarse sobre pactos que la comprometerán durante largos años y que están siendo firmados en su nombre por gobiernos

Un manifestante tira una piedra a la policía en Atenas por la llegada de Merkel a Grecia. Afp

colaboracionistas de muy dudosa legitimidad democrática; la violencia de haber dejado a 30.000 personas sin hogar durmiendo entre cartones otro invierno más; la violencia de haber situado ya al 21% de la población del país bajo el umbral de la pobreza; la violencia de condenar a una generación al paro, a la emigración, o a la miseria de ser contratado por 500 euros y acibillado a impuestos; la violencia de cortar el suministro eléctrico a las familias mientras se subvenciona a fondo perdido a la banca; la violencia de que para ver cumplido el derecho fundamental a la vivienda haya que hipotecarse de por vida con los lobbies de la ingeniería financiera; la violencia de estar desmantelando el Estado social y democrático para pagar la insensatez de los políticos y el descontrol de la especulación; la violencia de estar enajenando la riqueza y la soberanía nacional ante la sumisión y el miedo de sus verdaderos dueños.

Ésa es la violencia que hay que condenar, la impune violencia de guante blanco, la violencia impoluta de los hipócritas que callan sabiéndose cómplices de un sistema que produce a manos llenas miseria, explotación, desigualdad. colonialismo. guerra

y muerte, y que, sin embargo, hacen un consternado gesto de repulsa cuando ven volar una piedra o arder un contenedor de basura.

La violencia, en su sentido original y etimológico, es una fuerza vital, un ímpetu: la fuerza que sustenta una idea, un argumento, un acto, un cuerpo, un estado, incluso una virtud. Violencia era en la antigua Grecia una divinidad primigenia, que en las laderas del Acrocorinto compartía santuario con Ananke, la Necesidad; “conciliando violencia y justicia” forjó Solón las leyes de la Democracia; y no olvidemos nunca que, en el fondo, la justicia no es sino una violencia que trata de imponerse sobre el abuso y la desigualdad, una violencia que hay que hacerse a uno mismo para obrar conforme a la verdad y dando a cada cual lo que merece.

Es el uso de la fuerza, y no la fuerza misma, lo que la ética debe juzgar. Condenar la violencia siempre parecerá “políticamente correcto”, pero mucho cuidado con la demagogia.

Pedro Olalla. Escritor, helenista, profesor,... La Vanguardia, 15/02/2013

Cap a on camina Egipte?

Maria Fanlo,
Politòloga. Actualment resideix a Amman formant
part de l'oficina de UN Women per a Jordània i Síria.

Tornar a l'Orient Mitjà sempre és sinònim de reflexions i d'una lluita incansable de pensaments tot buscant entendre i encaixar algunes peces que sempre queden ballant. Enguany, i amb el rumb que el món àrab ha entomat dos anys després de l'inici de la Primavera Àrab, aquest sentiment em sacseja encara amb més força. I concretament, en un moment en què la situació que es viu a Egipte produeix malsons en alguns dels casos, si més no, alguna frustració, rebobino i m'inunden records i alguna experiència viscuda que voldria compartir.

Vespre nit d'un dia del setembre de 2005. Una de tantes trobades al Merit, l'editorial independent situada a la primera planta del número

6 de Qasr El Nil, un dels transitats carrers del downtown caiota que donen a la coneguda i emblemàtica plaça Tahrir. Un indret únic, una mica atrotinat, inundat de centenars de llibres, de grans històries. L'editorial Merit va ser fundada l'any 1998 per Mohammad Hashem i des d'aleshores ha estat un punt de trobada d'intel·lectuals, escriptors i artistes, convertint-se en un petit ministeri de cultura, on la llibertat d'expressió sempre ha fet bandera. Com a bressol de la revolució, les seves parets han estat protagonistes d'excepció del camí que Egipte ha pres, i avui en dia el seu paper és fonamental com a centre de denúncia del que succeeix als carrers.

En la data que anteriorment referencio, s'elaboraven, i d'altres tradu-

ïem, els pamflets que portaven per títol "En solidaritat amb les víctimes del desastre de Beni Sweif". A través de diferents punts, es denunciaven les negligències que s'havien produït el dia 5 del mateix mes quan un incendi en el transcurs d'una obra de teatre en aquesta localitat egípcia, provocava la mort de més de 45 persones i desenes de ferits. Des del grup signant, Writers and Artists for Change, Women for Democracy, el moviment Kefaya (Prou), entre d'altres, es demanava també la dimissió dels responsables implicats, caps, en aquell moment, del govern de Hosni Mubarak i es convocaven accions de desobediència civil. En aquell moment, entre el fum d'aquella sala, ja es començava a gestar la revolució del 25 de gener.

sede de la editorial Merit

La lluita iniciada en aquest període no va ser un camí de roses i va estar plena de desenganys, com recorden alguns activistes d'aquella època i que continuen al peu del canó, de concentracions minoritàries, on es podien comptar amb els dits d'una mà els assistents, d'obstacles, de repressió i víctimes. Va ser una etapa en què la por al règim i al seu estat policial frenava les ànsies de canvi. No obstant, s'assentaven les arrels i s'iniciava el despertar de les consciències d'una població que anys després es mobilitzaria i prendria els carrers de les ciutats egípcies. El 25 de gener de 2011 la por deixava pas a l'acció. La conjuntura amb la que es produeixen les primeres manifestacions a Egipte és per tots coneguda i probablement sense l'impuls tunisià no s'hagués produït, si més no en aquell moment. Però la feina iniciada en aquell període va ser cabdal en la caiguda del règim.

La destaco perquè l'experiència d'aquells anys de treball en silenci és indispensable en la transició democràtica que Egipte està vivint i en la recuperació de la unitat i la reconciliació entre les diferents faccions del país.

Han passat més de dos anys des de que la població sortís al carrer amb els càntics de Pa, Llibertat i Justícia social i que caigués el rais Hosni Mubarak, i Egipte es troba immers en una fractura social que comença a espantar fins i tot als més optimistes. I és que des de l'inicial triomf dels 18 dies de revolta, els carrers del Caire i les altres ciutats egípcies han anat encadenant una crisi rere l'altra, endinsant-se en una espiral de violència amb policia, partidaris dels uns i dels altres, ultres, accions vandàliques... que sembla, avui en dia, difícil d'aturar. Episodis com la massacre Maspero en què manifes-

sede de la editorial Merit

tants, la majoria cristians coptes, que havien iniciat una marxa pacífica, van ser abatuts per la policia deixant més de 20 morts i centenars de ferits; la tragèdia viscuda a l'estadi de futbol de Port Said en la que van morir més de 70 ultres de l'equip de futbol cairota del Ahly; les milers de detencions arbitràries a activistes amb les conseqüències que se'n deriven o les cada cop més freqüents agressions sexuals a dones, només per enumerar alguns exemples, són incidents als que els egipcis i les egípcies no hi estaven acostumats. Sens dubte, algunes seqüències viscudes trigaran a esborrar-se de les seves retines.

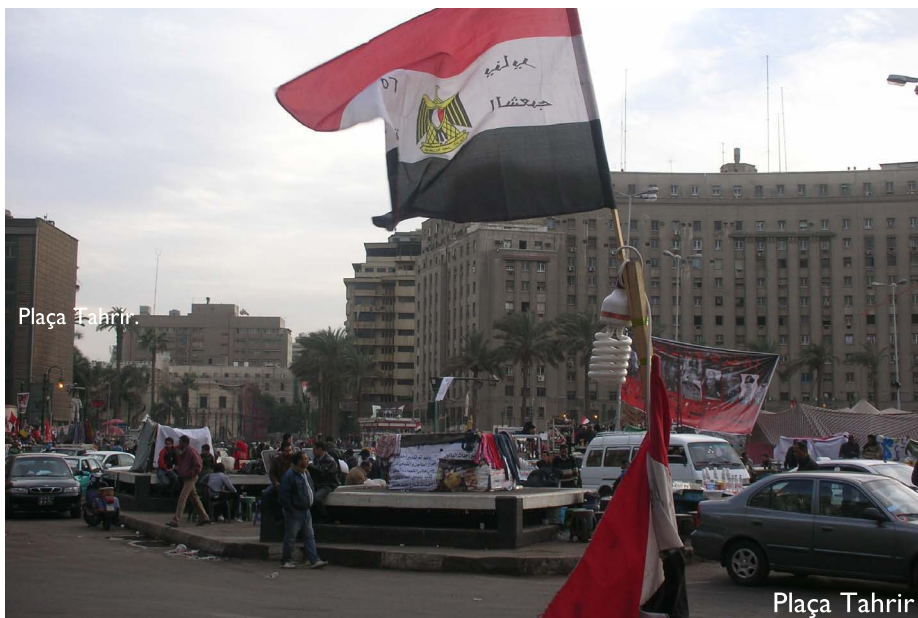
D'altra banda, el xoc que es viu amb la formació islamista en el poder, els Germans Musulmans i els seus partidaris, tampoc és fruit de la casualitat. En una nova visita a l'editorial Merit, un any després de la revolta del 25 de gener i quan tot feia apuntar que els Germans Musulmans serien els grans vencedors de les presidencials, Hashem afirmava que un cop caigut el cap del règim, seguien lluitant contra el seu cos, fent referència a la Junta Militar, i insistia que després de la Junta militar els seus esforços anirien cap als Germans Musulmans. Val a dir que el sentiment predominant entre l'oposició, fins i tot des del mateix 11 de febrer en què Mubarak deixava el poder, va ser sempre de por a que la Revolució fos segrestada. I així ho van advertir constantment. Un temut segrest per part de l'aparell militar i posteriorment per part dels Germans Musulmans. El cert és que el recel i la desconfiança amb què l'oposició sempre s'ha mirat a la Germandat i al doble joc en tots els moviments que han anat fent des del mateix 25 de gener de 2011 han estat una constant: per unir-se a les manifestacions tres dies més tard de la primera convocatòria, per anunciar que no presentaria líder i finalment fer-ho, per pactar amb els militars, per apartar les forces opositores de la redacció de la carta magna, etc. Ara que els xocs entre laics i seguidors de Morsi van en augment als carrers de les principals ciutats egípcies, em vénen al cap les paraules de Hashem.

Egipte viu, així, immers en un immens repte polític i social. I l'oposició, avui representada majoritàriament per la coalició del Front de Salvació Nacional, té alhora una enorme responsabilitat, la de saber caminar en bloc i amb la unitat que els ha mancat fins ara. Amb encert, el periodista i bloqueaire Bassem Sabry afirmava fa unes setmanes que la solució havia de passar per deixar de banda l'odi d'uns i altres i que la gent comencés a creure's de veritat que la solució no passava per esborrar l'altra del mapa.

Ningú no dubtava que la transició democràtica fos fàcil, ni que la revolució s'hagués acabat en 18 dies. Mentre escric aquestes línies s'anuncia a les xarxes socials la detenció de nous activistes. Entre aquests, una coneguda jove activista revolucionària de la ciutat d'Alexandria, Mahienour El-Massry ([veure video](#)).

Aquesta està sent una setmana prou dura pels activistes egipcis amb noves detencions i citacions a declarar. Fins i tot, el conegut i televisiu còmic Bassem Youssef va ser detingut i posteriorment deixat en llibertat per una sàtira contra el president Muhammad Morsi i per, presumptament, difamar contra l'Islam en el seu programa d'humor polític. Bé, davant el panorama anteriorment exposat, els i les joves i no tan joves revolucionaris, han sabut donar resposta a problemàtiques que s'han anat trobant en aquest camí que estan recorrent, han estat capaços de crear iniciatives, de buscar estratègies i de crear una gran xarxa de denúncia i d'actuació en situacions concretes que passa per la mobilització d'advocats, periodistes i metges entre d'altres. El moviment "No military trials for Civilians", que va néixer poc després de la caiguda de Mubarak per denunciar les detencions i judicis militars als

que se sotmetien als detinguts, o la creació de la OpAntiSh (Operació Anti-assetjament Sexual) el passat novembre per fer front a les agressions sexuals que pateixen les dones en les concentracions, especialment a la plaça Tahrir, en són exemples. La capacitat de mobilització de tota la massa social egípcia i la feina que estan realitzant és digne també de ser tractada i defensada.

Sempre vaig pensar que la impaciència amb la que els grups revolucionaris estaven vivint el "dia després" els podia acabar jugant una mala passada. Dos anys després, la impaciència pot haver donat pas, en alguns casos, a certa impotència. Potser és hora de seure i reflexionar, d'assentar les bases del futur que

volen, de mirar a llarg termini, de fer una profunda tasca educativa als carrers, de seguir les regles del joc i, sobretot, de rebutjar qualsevol tipus d'acció violenta. Així mateix, seguir alçant les veus denunciant les agressions i qualsevol tipus de violació que succeeixi i de recordar a aquells que literalment ja no saben què fer, que el desgast no pot fer caure a ningú en l'amnèsia.

Des d'aquelles tardes de denúncia al Merit, moltes coses han canviat a Egipte, i una de ben important és que el silenci s'ha trencat. Recordo les últimes paraules de Hashem en la meua última visita al Caire: "costarà temps i víctimes, però en aquest Egipte ja no hi ha marxa enrere".

Amb el pacifisme a les venes.

Entrevista a Pepe Beunza, el primer objector pacifista al servei militar

per Josep Ramon Giménez

1971, manifestació de suport a Pepe Beunza a Roma. Al centre mossén Dalmau.

Pepe Beunza està vivint el segon any de jubilació de la seva vida laboral, però no pas de l'activisme i el compromís social. Aquest home va arribar al pacifisme molt abans de que el seu nom saltés a la premsa, l'any 1971, com el primer objector de consciència al servei militar obligatori per motius no religiosos. Actualment és membre del Consell Català de Foment de la Pau. La fem petar al seu poble, al "Centre Democràtic" de Caldes de Montbui, "el local popular, oposat a l'Ateneu, que era dels senyors"

- Com és que et vas negar a fer el servei militar?

- Aquí hi ha varies convergències. Una és que jo a la Universitat de València ja formo part del Sindicat Democràtic d'Estudiants, tinc càrrecs, agafo experiència a la lluita política, viatjo en auto stop a França, conec una comunitat, l'ARCA, fundada per Lanza del Vasto, i aquí obro els ulls a la no violència entre gent que fan ioga, practiquen l'agricultura ecològica, són activistes socials i em parlen de l'objecció de consciència. Contacto amb objectors i desertors que havien lluitat contra la guerra d'Algèria i em convencen que és possible fer l'objecció si estàs disposat a arriscar-te. Torno aquí i quan arriba l'any 71 i em criden a files em nego a fer la mili.

- I fas de conillet d'Índies.

- Sí, tenia 23 anys, em trobava amb força per fer-ho, el meu pare, em va costar convèncer-lo, però al final em va ajudar, com tota la família, ningú depenia de mi, no tenia feina,.. per tant era lliure per jugar-me la llibertat. I, sobretot, comptava amb suport internacional i dins de l'Estat. No tenia sentit que jo anés a la presó i que no tingués ressò.

- Passes 2 anys a la presó, 15 mesos a un batalló disciplinari al, aleshores, Sahara espanyol...

- Sí, quan em nego a la mili un consell de guerra em condemna a 15 mesos de presó. Era una època en que la mili era com una cerimònia d'iniciació adulta i el fill jurant bandera era

present a les fotos familiars. Per això que la idea nostra era que la gent entengués per què feia l'objecció.

Després dels primers 15 mesos de presó, m'indulten i vaig a un barri popular de València a treballar a una guarderia infantil i a donar classes nocturnes. Allà escampo la idea a l'associació de veïns i la parròquia que el meu no a la mili també reivindicava que els recursos que anaven a l'exèrcit es destinessin a beneficiar al poble. Després em tornen a cridar, nou consell de guerra i m'envien 15 mesos més a un batalló disciplinari al Sahara.

- *Mentrestant a fora?*

- Fora hi havia una campanya molt potent demanant la meua llibertat, tant aquí com a Europa. Però només van sortir quatre objectors. Quan vaig tornar del Sahara vaig veure que la campanya ja afluijava i vam iniciar una segona fase, que va ser l'etapa de Can Serra, a l'Hospitalet de Llobregat, a on, després d'un any de xerrades, gràcies a una mena de beca que em va donar la Comissió de Justícia i Pau, vam aconseguir que es formés una objecció en grup. Va coincidir amb la mort del Franco i va ser un moment d'eclosió. Al moviment de Can Serra ens van detenir a tots i ens van fer fer el servei civil. A Can Serra vam muntar una escola bressol, escola d'alfabetització d'adults a una llar d'avis. L'objecció es va estendre, perquè de seguida es van organitzar grups a Terrassa, Sabadell, Tarragona, València, Madrid... I quan se'n van adonar el moviment ja era molt avançat.

De fet, ni sent molt optimistes mai hauríem pensat que en prop de 30 anys arribaríem a ser prop d'un milió d'objectors, que 30.000 insumisos haurien anat a la presó i que desapareixeria la mili.

En el temps de Gutiérrez Mellado es decideix que no s'empressoni cap objector, però aquests constaven com a incorporació aplaçada. Això crea una bossa d'objectors de 3.000 a 4.000 pendants de que els cridin. I després surt la llei, que obre dos camins: el de la gent que fa objecció de consciència i fa el servei civil com a sortida a la mili, i el dels insumisos, que segueixen una lluita més radical.

Seguim rebutjant la llei i molts dels insumisos van a la presó, 350 l'any 93. Fins que arriba un moment que col·lapsen els jutjats i els jutges comencen a donar-los-hi l'absolució o a fer com els jutges de Catalunya, que els condemnaven a un any i, amb aquesta condemna, ja no havien d'anar a la presó. Si no anaven a la presó, el moviment es desactivava. Per la qual cosa els insumisos van idear la insumissió a les casernes. En què consistia? doncs en arribar a les casernes i després declarar-se insumisos. I amb això obligaven a l'exèrcit a reprendre el tema. Que vol dir que ja ets un desertor, vas a un consell de guerra i a la presó. Aquesta va ser la darrera etapa, des del 97-98 fins el 2.002 que va acabar el servei militar.

- *El PSOE era al govern de Madrid i es treu de la màniga la PSS (Prestació Social Substitutòria)*

- Jo penso que els socialistes haurien d'haver sigut més valents, però van fer una llei pensant més en els militars i en el 23-F que no pas en resoldre un tema que portava molts

Pepe Beunza a la presó de Jaén.

anys de lluita. Al final va ser el PP el que es va portar els mèrits d'acabar amb el servei militar obligatori. Per mi això va ser una taca...! La mili s'havia d'acabar al 2012, i la van fer acabar al 2002, perquè tenien por de quedar-se sense ningú al pas que evolucionava tot.

- *I després de 2002, el moviment d'objecció desapareix.*

- Bé... sí, però en aquella època comença la guerra d'Iraq i no vam tenir temps de celebrar-lo, perquè havíem de lluitar contra la guerra d'Iraq.

- *I ara l'exèrcit, potser, per animar la gent a que vagi a les casernes, busquen les injeccions del patriotisme, la cara amable...*

- Sí, però, a veure. Durant l'època de la insumissió l'exèrcit està desprestigiada, és una de les institucions menys valorades. Llavors, ¿què fa? doncs fan campanyes publicitàries buscant la cara amable de l'exèrcit i s'inventen les accions humanitàries, molt ben explicades als mitjans de comunicació, fins al punt que sembla que l'exèrcit és a l'únic a que es dedica ara. Si tu vols fer campanyes humanitàries no t'apuntis a l'exèrcit, apuntat a bombers, a metges,...

- *El que passa és que voltats com estem d'imatges de guerra al cinema, a la televisió, als videojocs, ... les possibilitats de difusió de la no violència estan en desavantatge.*

- Clar, si comparem la inversió en cultura de defensa, front a la inversió en la cultura de pau, doncs hi ha molt desavantatge. S'educa en la violència, en l'obediència, i en un ambient en el que la violència està justificada, vanagloriada, ... Clar, si veus les imatges de les pelis, l'exèrcit sempre és el que defensa al poble... Però, en realitat, el que passa és que la guerra és un gran negoci. Ja m'agradaria a mi que es destinessin a la cultura de pau uns pocs dels 60 milions d'euros que es gasten en l'exèrcit.

- *La no violència és propi de les societats desenvolupades i no pas de les societats més pobres.*

- El que passa és que, com en el cas

d'Àfrica, el país que no té riquesa, bé, però el que té riquesa, totes les multinacionals van allà i roben. Clar, allà ser pacifista és molt difícil. Però aquests pobles no tenen solució si no canviem la societat capitalista.

- Mentrestant, continua sent forta la indústria armamentista.

- El que diem el complex industrial militar. Poderosíssim. I aquest té una vessant ideològica, una de propagandística, una d'econòmica... Clar, l'adversari és molt poderós i necessita fer guerres per justificar la maquinària aquesta.

som capaços de fer fronteres en funció de pactes, de la intel·ligència, de la mediació, doncs ja no necessitem exèrcit per defensar-les. Hem de pensar que totes les fronteres són injustes, no tenen sentit. El que hem de fabricar són ponts i fonts de diàlegs.

L'altre tema és la persona. La persona sempre té tendència a usar la violència? Doncs ara hi ha molt bons psicòlegs que diuen que la persona és cooperadora, intel·ligent, amable, té compassió, i que és per això que encara no ens hem aniquilat com a espècie humana. I a mi és el que m'agrada. Jo crec en un món basat en la intel·ligència, no pas en la for-

- I què em dius de quan en el conflicte genocida de Ruanda el des-tacament de l'ONU s'inhibia de la violència que passava davant dels seus nassos?

- O el que va passar a Srbenica també. Aquí els holandesos van fer un acte de covardia terrible. Perquè gent jove amb armes, que no són no violents, i que veu que estan matant a gent innocent, això és covardia.

- Però justificaries la intervenció amb armes en aquests casos?

- ... Aquestes són preguntes molt difícils de respondre, perquè has d'estar allà. A veure, Gandhi deia que s'estimava més un violent que un covard. Però jo sempre intento buscar la sortida no violenta. El que passa és que quan tu comences la violència arriba un moment que ja no tens solució. Que hauria fet allà? Doncs, no ho sé. S'ha d'anar sempre a les causes. I quan es coneixen les causes es busquen les solucions. Nosaltres proposem crear cossos de pau que puguin interposar-se entre la gent, que puguin fer campanyes de mediació, d'intervenció i ajudar la gent. Si tu portes armes a un conflicte el risc de complicació és elevat. El que s'ha de fer és prevenció de conflictes. Perquè, quan apareix un conflicte, enlloc d'enviar un exèrcit no tenim un cos de 10.000 persones entrenades en intervenció, immobilització, organització de la ciutadania? D'això tenim poca experiència i d'enviar exèrcits tenim experiències negatives, doncs provem-ho.

- I l'enfrontament entre el fanatisme islamista i la reacció occidental?

- A mi em preocupa molt el fanatisme islamista, però em preocupa més el fanatisme cristià, que és el que jo estic vivint. Perquè si remous per sota del fanatisme cristià... Quan mirem el fanatisme islamista, veiem que totes les mesquites que atien l'odi, són mesquites amb el suport d'Àrabia Saudita. I Àrabia compta amb el suport d'Estats Units! Doncs analitzem bé el tema i aclarim-nos.

- Et diré alguns noms: Gandhi, Rosa Parks, Luther King, Mandela, Malcolm X...

Pepe Beunza protestant contra el consell de guerra a Òscar Cervera, 17-02-2000

Abans de les torres bessones ja estava a punt de reduir-se la despesa militar, perquè s'havia acabat la confrontació Est-Oest i tot això. I al poc de l'atemptat, el pressupost militar d'Estats Units, un 25% més. Creen l'enemic, la guerra i es justifica tot. Això s'ha d'explicar, perquè la gent creu que l'exèrcit és per defensar.

- El comportament violent no creus que forma part de la naturalesa humana, que es manifesta ja en les societats primitives on s'imposa el més fort, qui exerceix el domini sobre els altres, sobre un territori i els seus recursos...?

- Hi ha dos aspectes en el que dius. L'un és la geopolítica i l'altre és la persona. La geopolítica: les fronteres són fruits de victòries militars. Per tant, aquestes fronteres sempre s'han de defensar amb un exèrcit. Si

ça bruta. En aquest sentit jo crec que no hem nascut per competir, sinó per cooperar, no per ser el primer, sinó per ser amb els altres, que no hem nascut per destruir la Natura, sinó per conservar-la. Però, clar, la cultura del negoci capitalista no va per aquí.. i això ho hauré d'anar canviant.

- Lluita pacífica.

- Sí, lluita pacífica. Nosaltres sempre dèiem que la nostra terminologia feia servir sempre la paraula "lluita" i no ens acabava d'agradar. Però vaig llegir a un teòric de la lluita no violenta i afirma que la no violència és una lluita, però en lloc d'armes, diferent. I vaig rumiar, "doncs és veritat, fas servir unes armes que no maten a l'altre. Uses la intel·ligència, no pas la força bruta".

- Gandhi va demostrar que l'acció política és molt eficaç. Va lluitar contra l'imperi més poderós d'aquella època i el va guanyar, però el van traïr i quan va morir, l'Índia va fabricar la bomba atòmica. O sigui, que la seva feina va quedar molt limitada. Rosa Parks una dona molt valenta que no va esperar ningú per dir, "la meua dignitat és més important que tot i vaig endavant", perquè de vegades les lluites s'inicien així, per una persona valenta. Manda-la, molt interessant. Un partidari de la violència que es va convertir a la no violència. Luther King ens va ensenyar molt de la lluita de masses. Com organitzar una comunitat que estava desorganitzada, desmoralitzada, li va donar dignitat. Va ser un gran estratega també en una societat occidental. I Malcom X va ser una persona que va defensar honestament els drets dels negres, però jopenso que amb mitjans equivocats. Però una persona molt valenta també.

- **No és més violent deixar morir de fam a pobles sencers que sortir al carrer i enfrontar-se amb les forces d'ordre públic, per exemple?**

- Tenim el deure i el dret de defensar la justícia enfront de qui la provoca. I en aquest sentit tota aquesta gent ho ha de fer. Jo el que crec és que la violència sempre és una trampa.

T'enfrontes a mestres de la violència, amb uns mitjans extraordinaris. Per mi aquest és el problema. Quan tu t'enfrontes a una estructura molt organitzada, amb la violència, sempre guanyen. Jo crec que la societat civil, la no violència, és molt més eficaç. Però el dret d'enfrontar-se contra la injustícia el tenim tots i s'ha d'animar a la gent.

- **Però hi ha violència que no només s'exercita amb les armes.**

- Ja, però és que la violència més dura i que hem de combatre més és la violència estructural: la misèria, els desnonaments. Aquesta sí que és una misèria que hem d'estudiar, contra la que hem de lluitar. I clar, aquí és duríssim veure la policia que defensa els banquers i ataca la gent que defensa una vivenda digna, que està a la Constitució.

- **Però també el polític és violent quan permet aquesta estructura socio-econòmica que afavoreix les grans fortunes i maltracta la societat més desfavorida.**

- Clar, això crea estructura de violència. En són responsables, clar que sí. I quan no permeten que la dació sigui una resposta als desnonaments, quan

permeten que els bancs abusin de la gent i no defensen la justícia social, provocant violència.

- **I avui que no cal fer l'objecció militar, què?**

- Doncs tenim molta feina per pacificar aquesta societat tan violenta en que vivim. El que passa és que ara em canso més i descanso més. Ara el que està força present és la desobediència civil. Jo crec que és un tema que s'ha de treballar molt bé. A veure, no hi ha conquestes per sempre. I això ho hem vist en els desnonaments, les retallades,... Per això hem de continuar la lluita a tots els nivells, perquè la gent jove sàpiga que no té res guanyat. O lluita o no té futur.

- **Podríem dir que un pacifista, un no violent opta per la lluita no violenta: desobediència civil, fomentar aquesta educació a les escoles,...**

- Sí, sí, l'educació, les associacions, el debat... les escoles, els instituts, les universitats, els sindicats, la lluita mediambiental,... Ara hi ha estructures d'economia paral·lela també, les cooperatives, l'economia integrada,... Ara pitges una tecla de l'ordinador i et surten mil iniciatives. La prevenció pel conflicte és bàsic, perquè després ja és molt difícil.

Dues visions sobre els processos de pau a la República Democràtica del Congo

Des de fora: Solucions africanes per problemes africans?

Rita Huybens
presidenta de la Lliga dels Drets dels Pobles

Si la mente del hombre fue capaz de crear una "cultura de guerra" debería ser capaz de crear una "cultura de paz". Albert Einstein.

Durant les darreres dècades, s'han dut a terme les anomenades "operacions de construcció de pau post-conflicte o post bèl·liques". Cal recordar que més de la meitat d'aquestes intervencions han tingut lloc al continent africà i que aspiren a implementar una sèrie de reformes en els àmbits de la seguretat (orientada a la implementació de sistemes de control), de la democratització (amb pocs recursos), de la justícia transaccional o de la desmilitarització. En aquestes operacions intervenen un gran nombre d'actors locals, regionals, internacionals, civils i militars.

Però l'agenda internacional de construcció de pau sovint és inconsistent, amb graus de intensitat i participació variable. Els esforços més grans es dirigeixen a indrets que interessin més al països occidentals. Sovint, el suport occidental a la construcció de pau ha respost,

en gran mesura, a interessos geopolítics, econòmics i de seguretat.

Una de les crítiques més importants que es pot fer al model actual d'intervenció és el seu suposat caràcter universal, aplicable a qualsevol situació, i per tant, poc ajustat a la realitat de cada conflicte que té els seus propis orígens i dinàmiques, actors i especificitats. Sovint es basa en el diagnòstic de les causes de la violència armada, que en el cas de la República Democràtica del Congo és el control dels recursos naturals, i no considera de manera suficient els processos d'exclusió social, política i econòmica - que condueixen a la pobresa - que pateix la societat civil des de fa molts anys. Una realitat que en més d'una ocasió provocarà reaccions violentes i enfrontaments. Les crítiques entorn a les missions anomenades de pau, que en algunes ocasions han servit per a mantenir un determinat status quo, creixen. A la RD del Congo la missió més gran és la de la MONUSCO (Missió de Estabilització de Nacions Unides a la RD del Congo). El debat sobre la seva viabilitat s'ha intensificat, ja que es considera que moltes d'aquestes

intervencions o presències en el terreny són dissenyades per actors internacionals i amb una visió occidental i no tant a partir de paràmetres locals. L'èxit de les actuacions, tant per part d'institucions internacionals com de ONGs, serà directament proporcional al grau de coneixement del context històric, social i cultural per part dels actors que hi intervenen i del treball colze a colze amb la població local. Perquè cal dir que el que pugui ser vàlid a un indret no ho ha de ser necessàriament en un altre.

Els resultats discutibles d'aquestes missions i actuacions planificades i pensades "des de fora" posen de manifest la necessitat de recolzar iniciatives fonamentades en les cosmovisions locals (valors, dinàmiques), tot defensant la integració dels enfocaments locals. A la RD del Congo, després de la feble democratització del país, s'ha vist un important nombre d'experiències al respecte: podríem dir que actualment, la denúncia dels abusos comesos contra la persona s'organitza al voltant de les organitzacions no governamentals dedicades als drets humans. Aquestes organitzacions es

caracteritzen pel dinamisme dels seus activistes. I cal fer una menció especial a les organitzacions i col·lectius de dones que centren el seu treball en la denúncia de la violència sexual, sovint utilitzada com a arma de guerra, i en la protecció de les víctimes. Però sovint no es vol escoltar o sentir les poblacions locals que saben millor que ningú que els fa falta o com arribar a la gent. Una part del treball de les ONG del Nord seria escoltar les demandes de les organitzacions locals, donar suport econòmic i mediàtic, difondre-les, exigir responsabilitats i seguir

el ritme de les iniciatives locals. El protagonisme recau en la societat civil local, que és la que lidera els processos.

En aquest context, convé recordar les paraules del Professor Mbuyi Kabunda: “ Els africans saben resoldre els seus propis conflictes, només necessiten que la combinació entre els factors locals i globals els sigui favorable i no als que es beneficien de la guerra.. El desenvolupament i la democràcia són productes que no són exportables ni importables. Neixen i es construeixen en els propis territoris”.

Segons Kabunda, a la RD del Congo, la democratització encara s’ha de fer, perquè s’ha limitat a un mimetisme de la democràcia occidental, perdent de vista que en occident és fruit d’un procés històric d’encontres, desencontres i conflictes.

Segons Kabunda, “ la cultura de resistència de la societat civil congoleesa- que va sobreviure a la esclavitud, a la colonització, al neocolonialisme i a la dictadura- és la peça clau en la resolució de conflictes, perquè coneix les seves causes profundes i perquè disposa d’eines tradicionals de resolució no traumàtiques, en les que s’haurien d’implicar les organitzacions internacionals, els estats, els mitjans de comunicació i les ONGs per tal de completar ‘l’estrella de la Pau’”.

Repasant les últimes dècades de

la història de la RD del Congo, es pot constatar que els diferents acords de pau signats no han donat l’estabilitat, ni han portat la seguretat necessària pel desenvolupament del país, perquè en la majoria dels acords no s’ha comptat amb l’opinió, ni la implicació de la població (tenint en compte totes les parts implicades) i es condueixen i decideixen les solucions des de fora, dictades per interessos forans . S’entén que els actors locals s’han d’apropiar d’aquests acords per tal de donar legitimitat al projecte que es pretén realitzar. La realitat és que qui pren les decisions finals no està sobre el terreny, es troba a Brussel·les, a Washington o a Nova York i es perd la relació amb la població local. I com poden els actors locals demanar responsabilitat a les persones que prenen les decisions a Brussel·les o com poden apropiarse d’unes decisions sense participar en les negociacions prèvies ??

Cal recordar la debilitat estructural del govern de Kabila, incapaç de dominar i gestionar de manera efectiva el seu propi territori i de satisfer les necessitats bàsiques i la demanda del voltant de 80 milions d’habitants del país, on la corrupció és present de dalt a baix. I això passa en un país dotat d’impressionants reserves de recursos naturals, els quals podrien convertir la RDC en un centre de desenvolupament a escala regional. I cal afegir que principalment Burundi, Ruanda i Uganda tenen interessos directes en la RDC (en els seus recursos) però també han de contrarestar accions de grups rebels que utilitzen el territori de la RDC per a llençar operacions contra els seus respectius governs.

L’Est de la RD del Congo pateix una situació de conflicte en el seu territori profundament regionalitzat, ja que diferents països veïns hi són presents, i internacionalitzat, degut als interessos econòmics, polítics i estratègics d’alguns països en la regió.

Finalment, cal fer referència a la MONUSCO . És ben conegut que no

ha tingut ni els mitjans, ni el mandat, ni la voluntat de complir amb la tasca per la qual fou creada fa catorze anys: la protecció de civils i el suport al govern de Kinshasa per tal d’estabilitzar el país. Ara hi ha 19.000 efectius, molts dels quals desconeixen el país i la història de la seva població, i un pressupost de 1.100 milions d’euros anuals. Els esdeveniments dels últims mesos en els dos Kivus -el Nord i el Sud- a l’Est del país, han posat de relleu, una vegada més, la falta de capacitat per protegir adequadament la població civil davant dels atacs de grups rebels i de les forces armades congoleeses (FARDC), forçant un nou acord de pau, el d’Addis-Abeba, signat per onze països de la regió, la ONU, la UA (Unió Africana), la Conferència Internacional de la Regió dels Grans LLacs (CIRGL) y la SADC (Communauté pour le Développement de l’Afrique Australe), anunciant que la pau està més propera que mai.

Com a conclusió, es posa de relleu que massa sovint, la cooperació en general i les iniciatives de construcció de pau a l’Àfrica han estat i continuen sent un instrument de la política exterior i comercial dels països del Nord. La visió occidental determina les estructures, el objectius i finalitats, sense deixar espai a altres formes possibles de treballar al món. Només assenyalar, com a exemple, que el IDH (Índex de Desenvolupament Humà) estudia criteris del Nord, però on són els elements africans com a índex de desenvolupament?

Definitivament, els congoleesos i congoleeses saben com donar resposta a les seves problemàtiques i a la implantació d’una cultura de pau, basada en el rebuig de la violència i en el cultiu del diàleg. Això forma part del seu procés històric, evolutiu. Cal respectar el seu ritme, reforçar i acompanyar les seves iniciatives. Occident no en té la recepta màgica.

Més informació:

www.perillderiqueses.org

Des de dins: L'esperança d'una cultura de pau mitjançant la no violència en un entorn hostil

Prosper Hamuli Birali

Assistent de Recherche APC / Bukavu

L'est de la RD Congo ens acosta a un observatori idoni de la violació constant dels drets i de múltiples violències contra l'ésser humà i el medi ambient. L'ASBL, Action pour la Paix et la Concorde (APC), activa en el Territori de Kalehe en el Kivu Sur n'és testimoni a diari. A la via pública i en ple dia, civils amb armes que formen part de milícies fora de la llei, es passegen i es creuen tranquil·lament tan amb els soldats de les forces armades nacionals (FARDC) com amb els de les forces de les Nacions Unides desplegades en la RD Congo (MONUSCO). Dos territoris de la província del Kivu Nord són zones sense llei sota la administració de la rebel·lió armada M23, en fase de negociació amb el govern nacional. En tot el territori, la manca de respecte dels drets socioeconòmics dels ciutadans és la regla. Per tant, la supervivència de les poblacions depèn de la ingenuïtat de cadascú, en funció de la capacitat de guanyar-se la seva subsistència en una mena de jungla de problemes molt seriosos per la societat congoleesa.

No obstant, existeixen casos de respostes no violentes a agressions violentes. Fa uns mesos, el President d'un dels CDM (Cadres de Dialogue et de Mediation) de l'APC va ser arrestat arbitràriament per soldats

de les forces armades regulars que el varen acusar de "col·laborar amb l'enemic". Va ser portat, durant un temps, de calabós en calabós. Els membres del CDM de la zona el varen anar visitant en aquests calabossos. I amb aquestes accions es va anar exercint la pressió necessària per aconseguir finalment el seu lliurament a l'autoritat militar competent. A partir d'aquest moment, va ser fàcil obtenir el seu alliberament, argumentant la falta d'infracció clarament establerta.

Què s'ha de fer pel reconeixement i l'acompanyament d'iniciatives no violentes per la pau?

En el moment actual de deteriorament de la situació de la RD Congo, el manteniment de la pau exigeix canvis palpables capaços de conduir sistemes sencers, com ara les bases del coneixement, els marcs jurídics, la cultura política, els sistemes econòmics, les institucions polítiques i les relacions socials, per a transformar-se positivament. Les estratègies per arribar-hi han de néixer d'una comprensió en profunditat del context. No obstant, malgrat la ruptura dels grans equilibris de la seva vida, les poblacions congoleeses tenen la seva pròpia visió de fins a quin punt són afectades pels conflictes i d'establir els fets, segons els han viscut. Això és així, perquè s'interessen en allò que els experts i els dirigents no veuen, tan ocupats com estan en mirar la mateixa realitat des d'un altre punt de vista.

És per aquesta mateixa raó que els Cadres de Dialogue et de Mediation (CDM) acompanyats per l'APC, s'esmeren en formar "vigilants" que els francesos anomenen "llançadors d'alerta", per tal de captar les experiències locals i tenir en compte el punt de vista de les persones afectades. El paper d'aquests vigilants és clarament despertar les consciències sobre la responsabilitat de cadascú en el seguiment de processos interns, conduint-los cap al restabliment d'una cohesió social i política. Aquesta dinàmica només triomfarà en la mesura que permeti la creació d'institucions que acompanyin l'experiència i la saviesa de les poblacions.

És la condició sine qua non perquè la Comunitat Internacional, tenint en compte la interacció entre les dinàmiques internes i externes, es compromet a entrar en un procés d'aprenentatge recíproc, el qual reconeix que els actors nacionals són actius i estan ben informats de la seva realitat.

Al cap i a la fi, la proposició per fer possible la pràctica de la no violència en les comunitats que viuen en un clima de violació constant dels drets, d'agressió i de tortura va més enllà d'atacar els factors motors específics dels conflictes violents, enfortint els factors de cohesió social i política per tal d'evitar la polarització de la violència. És un treball en profunditat que demana un munt de paciència, perquè pot comprometre diferents generacions i resistir a les solucions ràpides.

Treballant per la pau:

L'escola com a generadora d'actituds de convivència i de pau

Ester García,
mestra

L'escola esdevé en la vida dels nens i de les nenes un espai formador essencial durant molts anys. Junta-ment amb la família, l'escola forma en valors, transmet normes socials, mitifica o desmitifica creences, gestiona emocions, etc..., sense oblidar la seva funció clàssica que és la de transmetre coneixement i formar en els aprenentatges curriculars més convencionals. I diem juntament, i potser hauríem de dir de forma secundària, perquè també estem convençudes que el paper de la família és vital en la formació integral dels nens i nenes.

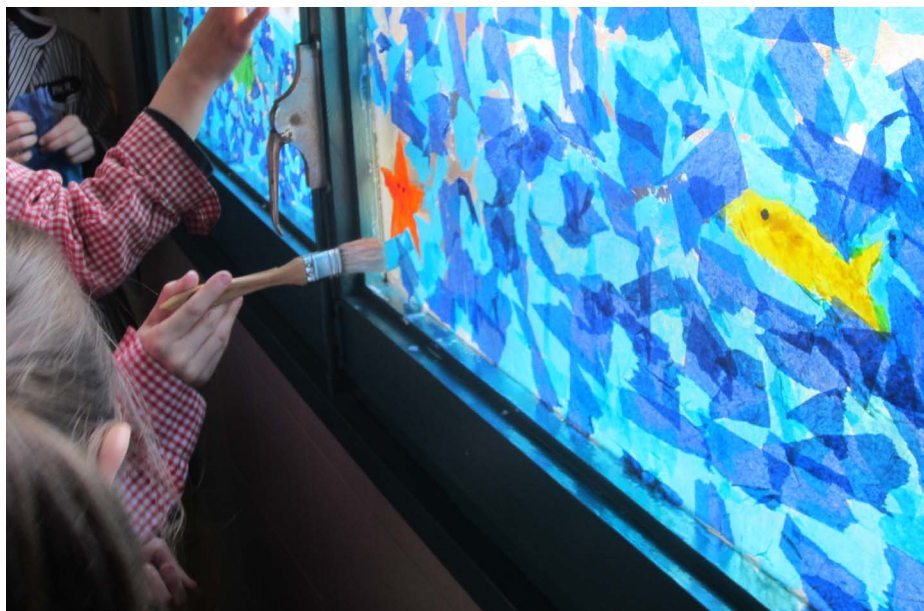
Com l'escola pot ajudar a fomentar la Cultura de Pau?

La meua experiència com a mestra, contrastada amb la d'altres mestres, em diu que tot allò referent a cultura de pau, solidaritat, convivència i respecte "s'ensenya" i "s'aprèn" en el dia a dia escolar i que, en cap cas, no es pot sintetitzar i treballar a través d'una única assignatura, d'actes puntuals o esporàdics o amb l'organització d'una Setmana Solidària.

Fa uns mesos m'explicaven l'anècdota d'una escola que, després de celebrar el Dia de la Pau a través d'un acte festiu i simbòlic al pati del centre, alguns nens i nenes tornaven a les aules barallant-se, donant-se empentes i amb manques de respecte evidents. Crec que això convida a una reflexió.

La cultura de Pau pot tenir, en l'àmbit escolar, tres eixos centrals: a) el coneixement d'un mateix i de l'altre, b) la pertinença al grup i c) la gestió del conflicte.

En els últims anys la psicologia i la pedagogia estan posant l'èmfasi en la formació i gestió de les emocions. És el que Daniel Goleman va popularitzar amb el nom de Intel·ligència Emocional. El que ens interessa d'aquest concepte o idea és el que suposa de coneixement d'un mateix i de l'altre.

I és també a l'escola on el nen i la nena es van coneixent a ells mateixos, a partir de la relació amb els aprenentatges, a partir de la relació amb els altres nens i nenes i a partir de la relació amb els adults. Aquest autoconeixement que esdevé autoconcepte o autoestima (valoració afectiva d'un mateix), també sabem, com a ensenyants, com és d'important per ajudar els nens i nenes a aprendre i a "créixer" integralment de manera sana. I aquí tenim una tasca important a fer tots els mestres: fer descobrir i desenvolupar en cada infant les seves potencialitats.

El coneixement d'un mateix no es pot deslligar del coneixement de l'altre, perquè moltes vegades és en aquesta pròpia relació recíproca on aquestes dues dimensions van prenent cos.

En la relació amb l'altre és on el nen va descobrint allò de diferent i allò de compartit o semblant que tenim les persones. I som els adults, i en aquest cas els educadors, els que hem d'emfatitzar allò que ens uneix, allò que compartim les persones i valorar positivament aquells aspectes que ens diferencien i que pel mateix fet ens enriqueixen. Podem pensar que en la majoria de conflictes bèl·lics

s'engrandeixen les diferències i s'anul·len les semblances d'una manera brutal.

Quan ens plantejem la pertinença al grup, pensem en el grup en una dimensió àmplia, en aquest cas, el referent seria l'escola, i també en els grups que trobem dins d'una escola (classes, cursos,.....) Les activitats que afavoreixen la pertinença al grup i que potencien les relacions intergrupals en una escola poden ser diverses, però, creiem que han de tenir unes característiques bàsiques: a) que siguin contemplades de forma explícita i consistent en el Projecte Educatiu del centre i b) que impregnin la dinàmica escolar o, dit d'una altra manera, que en el dia a dia en trobem empremtes. Activitats ja establertes en la dinàmica escolar que van en aquesta línia són: aprofitar les festes tradicionals com a espais de convivència i relació entre cursos, intercanvi d'experiències (nens de cursos superiors ajuden a l'aprenentatge de la lecto-escritura a nens més petits a partir de sessions de contes), organitzar activitats entre nens de diferents cursos i diferents edats de l'escola per cuidar i renovar l'espai físic comú (pintant al pati, decorant espais, res-

taurant material,...), l'organització i gestió del temps d'esbarjo (tipus de jocs que es potencien, com es resolen els conflictes entre nens o grups-classe en aquestes estones, etc...).

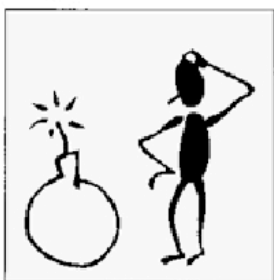
I és en aquest punt, el del conflicte, en el que em centraré per acabar. Què n'és de maldestre la persona quan evita o tanca els ulls de forma permanent davant el conflicte! I que en són d'endogàmiques i dictatorials les societats que es basen en la uniformitat o el pensament únic i només entenen la diferència i el conflicte com allò a extingir o anul·lar! Com a educadors, i també com a persones amb la nostra pròpia experiència vital, cal que reconeixem els conflictes com a part natural i intrínseca de la vida i, al mateix temps, com a font d'aprenentatge. I és precisament aquesta idea i aquesta experiència vital la que no podem obviar com a educadors i educadores. I si

tal com diem, el conflicte forma part de l'essència humana, el que sí que cal és mostrar-lo als nens i a les nenes com a alguna cosa natural i, per tant, no pertorbadora, i "educar" en la línia de la resolució de conflictes.

Els conflictes personals i interpersonals que es donen a l'escola, en les diferents edats, són de naturalesa i gravetat diversa. Dos nens en edat preescolar que es barallen per una joguina tenen un petit "conflicte", un nen que li costa algun aprenentatge té un "conflicte", la relació perversa entre adolescents assetjadors-víctima (bullying) és, entre d'altres coses, molt conflictiva,..., però totes aquestes situacions, des de les més quotidianes a aquelles de naturalesa més greu, requereixen la intervenció i la gestió de l'educador/a en la línia de la resolució positiva o constructiva del conflicte. Educar per la pau és doncs, també, ensenyar a enfrontar-

se al conflicte i a buscar solucions de consens per resoldre'l. Si entenem l'escola com un espai formador que contribueix, de forma important, al creixement humà de les persones, pensem que l'escola com a institució no pot defugir el conflicte, ans al contrari.

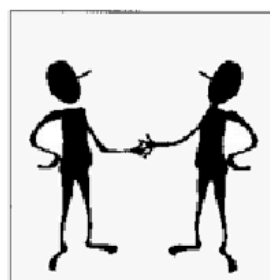
Les vies i els actors que hauran de treballar i intentar resoldre el conflicte no sempre seran els mateixos. De vegades en seran els propis nens implicats els protagonistes, d'altres caldrà un treball de mediació i gestió del conflicte portat a terme pel mestre o grup de mestres, d'altres, la mediació la podran fer altres alumnes, etc... Però, creiem que si davant de conflictes socials, nacionals o internacionals optem per la via de la mediació i la resolució de conflictes com la via més "sana" i justa per resoldre l'enfrontament entre persones o comunitats, l'escola ha d'apostar fermament per aquesta via en la seva dinàmica. I apostar també vol dir ensenyar a participar activament i amb responsabilitat en la construcció de la cultura del diàleg, de la noviolència activa i de la pau en el context escolar. Cal no oblidar que els nens i nenes d'avui seran els ciutadans del demà, actors i gestors actius d'un futur més cooperatiu i pacífic o d'un futur més inhumà i violent.

CONFLICTE

COMUNICACIÓ

MEDIACIÓ

PROJECTE DE MEDIACIÓ ESCOLAR

Treballant per la pau: La Roda de la Pau de Sabadell, 10 anys, tots els dijous sense interrupció

col·lectiu Roda de la Pau de Sabadell

La Roda de la Pau és un moviment espontani. Unes setmanes abans que esclatés la guerra d'Irak, dos ciutadans van decidir trobar-se davant l'ajuntament de Sabadell per mostrar que no hi estaven d'acord i per demanar la no intervenció en la guerra. L'endemà n'eren 6 i al següent 14, i així va anar augmentant la participació, fins arribar als 100 dies. La trobada diària aixoplugava als ciutadans que volien expressar el seu enuig i cercaven un espai per fer-ho.

Al principi eren tants que fins hi tot calia fer anar la megafonia.

Quan hom va creure que la guerra d'Irak s'havia acabat, es va plantejar si calia baixar la guàrdia, però es va alçar la veu oportuna d'una ciutadana:

"Som com una flameta de calentador, si estem encesos, en el moment que passi l'aigua l'escalfarà, si el tenim apagat ... no l'escalfarà i es important mantenir la flama!"

Així que es va acordar fer la trobada un cop per setmana. El dia triat, tots els dijous de 20:45 a 21h, a la plaça del Dr. Robert de Sabadell.

I des dels seus inicis, la Roda s'ha fet rodar sense interrupció, fins i

tot amb l'assistència de només dues persones. Però cada dijous allà hi ha estat.

És un moviment que no pertany a ningú i, alhora, és de tothom, obert a tots els ciutadans. En algun moment puntual també diversos grups de la ciutat han trobat un lloc on expressar amb la seva presència el rebuig a la violència. Però sempre des de "l'anonimat" i en una plaça pública. Precisament aquest anonimat obre la Roda a tota la ciutat. Aquí rau la seva força. I també en la senzillesa. La senzillesa d'un efímer temps de trobada: 15 minuts, un cop per setmana.

Perquè el que realment importa és el fet de ser-hi present i fer servir la protesta silenciosa i pacífica demanant la Pau en Pau.

Acabats els 15 minuts de la concentració es fa una rotllana i es llegeix alguna lectura trobada en el transcurs de la setmana. Unes vegades és una petita frase, altres un poema o un conte, o el fragment d'un text d'actualitat.

Aquestes lectures es recopilen en lligalls i es fa que arribin a les escoles i també als Instituts de Sabadell, perquè els puguin fer servir com a

material de treball.

El següent és un dels lligalls que pot servir d'exemple:

"Tot el que és necessari per el triomf del mal, és que els homes de bé no facin res". Edmund Burke

Qualsevol ciutadà que hi participa pot ser portador d'una lectura amb la que reforça la seva participació i el seu compromís personal.

"Som ciutadans "anònims" de Sabadell adherits al No a la guerra i compromesos amb el Sí a la pau". Aquest podria ser el lema dels assistents a la Roda.

Per els assistents la pau és una militància. Per això, en el decurs de les concentracions, la Roda ha donat a conèixer altres conflictes d'arreu del món i en ella s'han desplegat pancartes de rebuig a la violència més propera per fer-li front i denunciar-la.

El reconeixement més gran és el de la ciutat i els ciutadans que l'han fet rodar durant aquests 10 anys. I el reconeixement formal, que va enfortir el sentiment dels assistents, va arribar al novembre de 2008 de la mà de l'Institut Victor Seix de Polemologia i de la Universitat de la Pau. Van atorgar el Memorial Joan XXIII per la Pau a Sor Lucía Caram i la menció de Reconeixement als ciutadans "anònims" i Roda de la Pau de Sabadell.

Construint una cultura (cinematogràfica) per la pau

Muriel Giménez
Periodista

Guerres, conflictes, matances, tortures, pobresa, desigualtat. El món és ple de “guerra” i necessita d’un discurs que ajudi a construir una cultura de pau i per la pau. Que doni veu a les víctimes, que expliqui la Història i les històries. Que faci de mediador entre els bàndols d’un conflicte, que lluiti contra el maniqueisme, els odis i prejudicis que se’n desprenen, i que proposi valors i solucions que eduquin l’home a no ser un llop per l’home. És a dir, que obri portes i finestres, remogui consciències i empenyi cap a una nova realitat al món.

Segons l’Escola de Cultura de Pau de la Universitat Autònoma de Barcelona, la cultura de pau es defineix com a “un conjunt de valors, actituds i comportaments que reflecteixen el respecte a la vida, a l’ésser humà i a la seva dignitat. La cultura de pau posa en primer pla els drets humans, el rebuig a la violència en totes les seves formes i l’adhesió als principis de llibertat, justícia, solidaritat i tolerància, així com la comprensió entre pobles, col·lectius i persones”.

Així que quan el cinema es posiciona contra la pena de mort, la violència i la guerra, a favor dels drets humans i civils, i de la igualtat en tots els àmbits, treballa per la pau. Ja sia denunciant genocidis, conflictes militars, civils, religiosos, ètnics o culturals, com també qualsevol tipus de violència, com la masclista, la xenòfoba o l’homòfoba.

Films com *Impulso criminal* (Orson Welles, 1959), *El gran dictador* (Charles Chaplin, 1940) i *Senderos de Gloria* (Stanley Kubrick, 1957) són obres pioneres en elaborar un discurs transgressor contra la pena de mort el primer i contra la guerra els darrers, després d’una època daurada en què imperava el patriotisme, l’exaltació de la violència i la justícia de l’ull per ull. També ho foren *Matar a un ruiseñor* (Robert Mulligan, 1962), per la seva reflexió sobre com el racisme pot pervertir el sistema judicial, o *El sargento negro* (John Ford, 1960), en la mateixa línia que la primera, però en què s’hi suma una crítica al sistema militar, un món en què impera la violència i els valors de la supremacia blanca.

Ni bons ni dolents

Més enllà dels films que mostren els estralls de la guerra, atroç, grotesca i repulsiva, són especialment valuosos aquells films que, a més, fugen clarament d’un plantejament maniqueu dels conflictes.

En *tierra de nadie* (Danis Tanovic, 2001) és potser l’exemple per excel·lència. Una obra mestra contra la violència i la intolerància. Dos individus de bàndols enfrontats (un soldat bosnià i un altre serbi) es troben atrapats enmig de les línies enemigues, on, plegats, intentaran sobreviure com poden. Entre ells afluoren els

prejudicis sobre l’altre, replet de tòpics culturals i odis alimentats per estereotips usats a la política i als mitjans de comunicació. I tot plegat, mentre al llarg de tota la pel·lícula planeja l’absurditat i l’esperpent sobre l’anomenada “vergonya d’Europa”, una de les guerres fratricides més sagnants del segle XX.

En la línia de Tanovic, però sense el seu sentit de l’humor, trobem el documental *Uspomene 677* (Mirko Pincelli 2010), un intent de reconciliació en què es dona veu a serbis, croats i bosnians musulmans a través de tres adolescents que no van conèixer la guerra i de tres supervivents del conflicte.

Clint Eastwood va fer el mateix exercici en donar veu als bàndols no europeus de la Segona Guerra Mundial. I no en una sola pel·lícula, sinó en dues, mostrant un mateix episodi, la batalla d’Iwo Jima, des de les dues perspectives. Per una banda, les motivacions i vides dels soldats nord-americans a *Banderas de nuestros padres* (2006), l’impacte que té en ells la guerra, la mort i la destrucció, i on rebutja la paradoxa que suposa la possibilitat de considerar que hi hagi alguna guerra “bona” o “justa”. Per altra banda, a *Cartas desde Iwo Jima* (2006) fa l’exercici invers: humanitzar al màxim als combatents japonesos i posar-se a la seva pell. La batalla és contada des de la perspectiva de l’exèrcit nipó, format per persones que són pares, marits i fills. En definitiva, éssers humans com tothom.

Una dècada abans Terrence Malick havia fet un exercici semblant a la poètica, i malauradament incompresa, *La delgada línea roja* (1998). El film segueix a un grup de soldats atrapats per les circumstàncies de la guerra

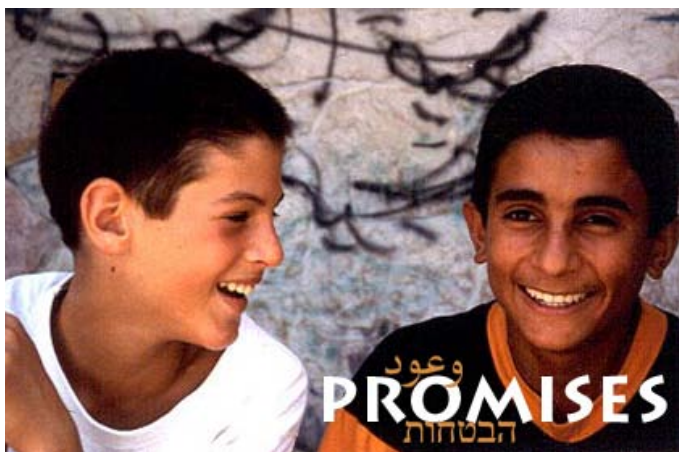
que va tenir lloc al Pacífic. Japonesos i americans es difuminen en un conflicte en el qual no són més que peons i del que no entenen la seva raó de ser. I és que els pensaments dels soldats, narrats durant tot el film, es mostren replets de desconcert, de por i d'horror en sentir-se manipulats per qui no s'embruta les mans. Paral·lelament a la contesa, un dels soldats conviu uns dies amb una tribu indígena d'aquestes illes del Pacífic i observa com viuen en harmonia i comunió entre ells mateixos i amb la naturalesa, lluny de la destrucció i la corrupció de l'essència humana de les grans civilitzacions en què l'home es converteix en un kamikaze.

Pau als territoris no autònoms

Palestina i els territoris ocupats concentren una notable producció cinematogràfica que tenen per objectiu cercar solucions i promoure la pau. Una de les més recents mostres és *Una botella en el mar de Gaza*, (Thierry Binisti, 2011) estrenada fa pocs mesos, i que explica la història d'amor entre una noia jueva i un jove palestí, les seves realitats, prejudicis i raons oposades per l'origen i la condició en un conflicte que no deixa de sagnar.

Aquest exercici de donar veu al ciutadà del carrer el va oferir ja fa més d'una dècada *Promeses* (Justine Shapiro, B.Z. Goldberg i Carlos Bolado, 2001), un documental que mostra el conflicte entre Palestina i Israel des de la perspectiva de set nens, quatre israelians i tres palestins, que es consideren enemics només per la seva procedència familiar. Són víctimes del conflicte per diverses bandes: per viure en la tensió i desgast d'estar en una guerra diària, però també perquè des de ben petits se'ls ensenya a ser intolerants i a menysprear als seus propis veïns.

Amerrika (Cherien Dabis, 2009)

Per altra banda, *Amerrika* (Cherien Dabis, 2009) ofereix una història que vol fer reflexionar i aclarir la visió estereotipada que es té dels palestins i del món àrab en general, especialment en l'era post 11-S. El film explica com una dona palestina, de confessió cristiana, i el seu fill abandonen els territoris ocupats cap a Amèrica farts del constant estat d'excepció en què viuen, de les vexacions als controls militars i amb la por que la violència acabi per tenyir les seves vides. Però, als Estats Units d'aquesta dècada, els àrabs són terroristes. El seu fill pateix burla i atacs racistes (l'anomenen «Osama Ben Laden») i la mare, treballadora en un banc de la franja de Cisjordania, només aconsegueix feines poc qualificades i ha d'empassar-se tots els desprecis xenòfobs amb què es va trobant.

Lebanon (Samuel Maoz, 2009)

Altres interessants propostes són *Ajami* (Scandar Cop-ti, Yaron Shani, 2009); *Israel vs Israel* (Terje Carlsson, 2010); *Sheik Jarrah* (Sergio Yahni, 2006) *D'una seule voix* (Christian Carion, 2008) o *Lebanon* (Samuel Maoz, 2009), que es basa en les experiències del propi director, traumatitzat des que el 6 de juny de 1982, quan era soldat de l'Exèrcit d'Israel, va matar a un home durant la invasió del Líban. El film va aixecar polseguera per mostrar alguns soldats israelians també com a víctimes d'aquella guerra, i el director es va excusar explicant que, com ell mateix en aquella època, calia tenir en compte que aquells soldats forçats a viure aquell horror només tenien vint anys.

Recordar genocidis, dignificar vides

El passat 24 d'abril es va recordar el genocidi armeni ocorregut a mans dels turcs en el marc de la caiguda de l'Imperi Otomà a principis del segle XX, i una de les eines utilitzades per recordar-lo va ser el cinema.

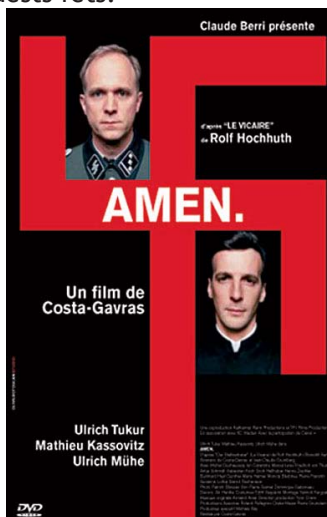
El primer film sobre el genocidi armeni (el concepte "genocidi" el va inventar precisament Raphael Lemkin en un estudi sobre la matança d'armenis a mans de l'Estat turc) data de 1919: Ravished Armenia (Óscar Apfel), difícil de trobar. No obstant, poc més s'ha rodat: Ararat (Atom Egoyan, 2002) inspirada en el film d'Apfel, o El destino de Nunik (Paolo y Vittorio Taviani, 2007)

Belvedere (Ahmed Imamovic, 2011)

La recuperació de matances i genocidis de la Història a través del cinema és un gest de col·laboració en la construcció de la cultura per la pau. Exercita el "no oblidem" i el "mai més" que reclamen els supervivents i els permet exorcitzar el seu dolor, a la vegada que dignifica les víctimes i els dona veu. En el cas de Ruanda (el dia 7 d'abril es va celebrar el Dia Internacional de Reflexió sobre el Genocidi de 1994 a Ruanda) i les seves 800 mil víctimes, Hotel Rwanda (Terry George, 2005), és l'obra més coneguda però també Disparando a perros (Michael Caton-Jones 2005); mentre que per recordar la matança de 8.000 homes bosnians musulmans a Srebrenica l'any següent cal destacar Belvedere (Ahmed Imamovic, 2011), centrada en la vida d'una dona que va perdre marit i fill en aquell genocidi, i Snijeg (Aida Begic, 2008), també centrada en les seqüeles d'aquells que van viure aquests fets.

I pel que fa referència a les desenes de cintes que recorden l'holocaust jueu de la segona guerra mundial (moltes menys recorden als gitanos, discapacitats, homosexuals i espanyols morts als mateixos camps) val la pena destacar Amen., de Constantin Costa-Gravas pel seu valor de denúncia on altres no s'han atrevit a arribar. El film explica com el Papat de Roma va

assabentar-se de la "solució final" que es duia a terme als camps de concentració alemanys i com va decidir mirar cap a una altra banda. El confident va ser el químic que va idear el gas Ziklon B per a la potabilització de l'aigua al front, Kurt Gerstein, que ben aviat va descobrir la macabre utilització del seu invent i va iniciar una revolta des de l'ombra contra l'engranatge nazi al costat d'un sacerdot, desesperat pel silenci del vaticà. Una excel·lent denúncia sobre la responsabilitat de qui tenia tot coneixement de l'holocaust i no va actuar.

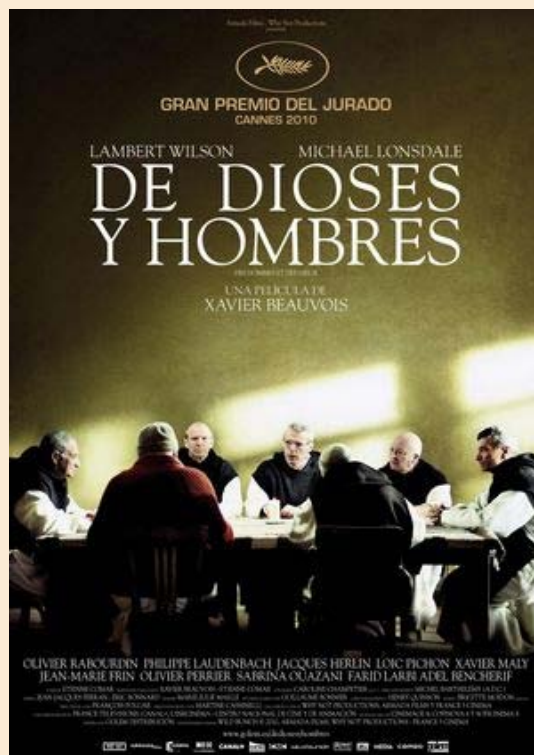
De déus i homes

Aquest és el mateix títol de la meravellosa pel·lícula que va arribar dos anys tard a les nostres pantalles.

De dioses y hombres (Xavier Beauvois, 2010) es una oda a l'enteniment entre religions i cultures que es basa en la història real que al 1996 va acabar amb la vida d'una comunitat de monjos a Tibhirine, Algèria.

Els religiosos vivien en una zona rural en perfecta harmonia amb la població musulmana de la zona, amb la qual se sentien plenament integrats i amb qui havien establert relacions d'ajuda per pal·liar la pobresa de la regió i ajudar-los a cobrir diverses necessitats. Treballaven el camp al seu costat i col·laboraven en diversos àmbits, especialment pel què fa a l'atenció sanitària.

Quan un dia els fonamentalistes islàmics maten a un grup de treballadors estrangers, els monjos es veuen en el dubte de si marxar, acceptar la protecció de l'exèrcit (fet que implica una violència que moralment no poden acceptar), o simplement quedar-se i resistir en aquest món en què són tan útils, malgrat les conseqüències sobre la seva integritat física que poden tenir prendre aquesta darrera decisió.

Activitats de la Lliga

Curs de Filosofia de la Pau a Santa Coloma de Gramenet: "Ètica, política i democràcia"

En aquest curs, s'analitzen els conceptes de democràcia, ètica, política, tant a nivell personal com social, uns conceptes que ens poden donar certa llum sobre la crisi econòmica, social i de valors que ens afecta tothom. Es fa a través d'autors que en diferents èpoques van treballar teòricament i també amb implicacions personals aquests elements imprescindibles, i que ens poden fer comprendre millor el desenvolupament de les societats actuals i els greus desequilibris als que s'ha arribat. Què hi podem fer i com implicar-nos en el reconeixement d'uns esdeveniments que ens superen, tant els que tenim més propers com els que, per tenir-los lluny del nostre àmbit, els hem ignorat fins ara.

Dies: 14, 21 i 28 de gener/ 4, 18, 25 de febrer/ 4 i 11 de març.

14 de gener - Obertura del curs amb exposició general sobre política, social, democràcia...

A càrrec de Joan Botella, catedràtic de Ciència Política de la UAB.

21 de gener - Actualitat de Gandhi en temps d'indignació. Canvi social, no violència i transformació individual. A càrrec d'Artur Domingo, professor d'història d'ensenyament de secundària.

28 de gener - Simone de Beauvoir: El que és personal, és polític. A càrrec de Rita Huybens, presidenta de la Lliga dels Drets dels Pobles.

4 de febrer - Pepe Beunza - Primer objector no violent, polític i per motius ideològics. A càrrec de Pepe Beunza, primer objector de consciència no violent i pacifista a Espanya.

18 de febrer - Experiències històriques de desobediència civil a gran escala. A

càrrec d'Enric Prat, historiador, professor del Departament de Ciència Política i Dret Públic de la UAB.

25 de febrer - La concepció democràtica republicana de Maximilien Robespierre. A càrrec de Daniel Raventós, professor de Sociologia de la UB.

4 de març - Rosa Luxemburg: entre l'amor i la ira

A càrrec de Rita Huybens, presidenta de la Lliga dels Drets dels Pobles.

11 de març - El pensament de Martin Luther King. A càrrec d'Enric Prat, historiador, professor del Departament de Ciència Política i Dret Públic de la UAB.

Campanya "Txetxènia. Trenquem el silenci"

El 15 de febrer, al Centre Cultural de Sant Andreu, xerrada de la responsable de la campanya, Marta Ter, sobre el viatge que va fer a Rússia al març de 2012 per fer-hi el seguiment de les eleccions presidencials.

Exposició "Congo, perill de riqueses"

A Igualada, exposició i conferència a càrrec de Rita Huybens, presidenta de la Lliga dels Drets dels Pobles el 21 de febrer. Del 15 al 30 d'abril, l'exposició és a l'IES Arrel de Solsona.

Congrés Mundial de la Telefonía Mòbil de Barcelona

En el marc de la Xarxa d'Entitats per la RD del Congo, la Lliga ha participat en la campanya de denúncia, tot al llarg del Congrés Mundial de la Telefonía Mòbil de Barcelona, del 25 al 28 de febrer.

Dia escolar de la no violència i la pau

El dia 30 de Gener, amb motiu del Dia Internacional de la Pau i la No violència, la Lliga ha col·laborat amb la Coordinadora "Un altre món és possible"

en la realització d'un taller dirigit a nens i nenes de 3 a 12 anys a l'Auditori de la Biblioteca Vapor Badia.

L'activitat es va centrar en el llibre "Petita Història de la Cultura de Pau" escrit per Manuel Manonelles i Federico Mayor Zaragoza i il·lustrat per Pilarin Bayés.

Al taller hi va assistir l'autor Manuel Manonelles.

El grup Contes Solidaris va ser l'encarregat de dinamitzar les propostes i ajudar els assistents en l'elaboració d'un mural que es va penjar a la Biblioteca.

Campanyes en marxa

Indígenes, quan la terra camina
<http://www.indigenes.cat/>

Responsable de la campanya: Josep Ramon Giménez

Txetxènia, trenquem el silenci

<http://www.txetxenia.org/>

Responsable de la campanya: Marta Ter

Congo, perill de riqueses

<http://www.perillderiqueses.org/>

Responsable de la campanya: Iris Boadella

Blocs actius

Contes solidaris

<http://valorsdeconte.wordpress.com/>

Observatori de la immigració a Sabadell

<http://obimmigracionsbd.wordpress.com/>

10 anys

RODADA
DE LA PAU

LLIGA DELS DRETS
DELS POBLES
G-58.267.097

C/ Sant Isidre, 140 - 08208 Sabadell -
Tel. 93 723 71 02
info@dretsdels pobles.org